

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1938.

Andra kammaren.

Nr 21.

Fredagen den 18 mars.

Kl. 4 e. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 12 innevarande mars.

§ 2.

Föredrogos var för sig följande på kammarens bord liggande motioner; och remitterades därvid

till statsutskottet motionerna:

nr 387 av herr *Bäckström m. fl.*;

nr 388 av herr *Gezelius*; och

nr 389 av herr *Blomquist m. fl.*; samt

till behandling av lagutskott motionen nr 390 av herrar *Lundberg* och *Gezelius*.

§ 3.

Vidare föredrogos, men bordlades ånyo statsutskottets utlåtanden nr 5 och 55—61, bevillningsutskottets betänkanden nr 13 och 14, bankoutskottets utlåtande nr 22 samt andra lagutskottets utlåtande nr 25.

§ 4.

Till bordläggning anmäldes:

andra lagutskottets memorial och utlåtande:

nr 26, angående arvode åt hovrättsassessorn E. Eckerberg, vilken inom andra lagutskottet biträdd vid behandlingen av vissa frågor; och

nr 27, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om den 1 majs likställande i vissa hänseenden med allmän helgdag, dels ock i ämnet väckta motioner;

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 28, i anledning av väckta motioner om vissa åtgärder till underlättande av svenska fiskares fiske vid Island;

nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för Axel Strömdahl och E. F. Ericson, Stockholm, från viss betalningsskyldighet till kronan på grund av borgen vid virkesköp;

nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa lägenheter å Grängesbergs gruvallmänning i Kopparbergs län;

nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av visst kronan tillhörigt markområde av egendomen Beateberg i Huddinge socken av Stockholms län;

nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av kronan tillhöriga fastigheten nr 3 i kvarteret Trädgården i Visby;

nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av mark från vissa kronoegendomar m. m.;

nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av mark från vissa kronoegendomar m. m.;

nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av ett område av Tånga hed; och

nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av kronan tillhöriga stadsågan nr 485 å västra området i Södertälje;

andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 2, i anledning av väckt motion om föreskrifter till förebyggande av sanitära olägenheter av rävfärmer m. m.;

andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 3, i anledning av väckt motion angående ändring i visst avseende av hälsovårdsstadgan; samt

andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande, nr 1, i anledning av väckta motioner, II: 149, angående portofrihet för deklarations- eller uppgiftsförsändelser, föranledda av beslut av offentlig myndighet, och II: 337, angående portofrihet vid insändande till taxeringsmyndighet av självdeklaration.

§ 5.

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från konstitutionsutskottet:

nr 112, i anledning av väckta motioner om utredning angående inrättande av ett hälsovårdsdepartement;

från bankoutskottet:

nr 113, i anledning av framställningar angående pensioner och understöd åt vissa i statens tjänst anställda eller förut anställda personer m. m.;

nr 114, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förhöjt understöd till förre seminarieeleven B. E. L. Hellström;

nr 115, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avskedsersättning åt extra kronojägaren C. A. Ehrnberg;

nr 116, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning i vissa fall för skada till följd av olycksfall, som drabbat elev vid statens kolarskolor i Dalfors och Boxholm; och

nr 117, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning till vissa personer i anledning av ådragna yrkessjukdomar; samt

från andra lagutskottet:

nr 108, i anledning av väckt motion angående rätten till uttagande av övertidarbete enligt lagen den 16 maj 1930 om arbetstidens begränsning;

nr 109, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående skyldighet för kommuner och enskilda att fullgöra rekvisitioner för krigsmaktens behov (rekvisitionslag), lag om skyldighet i vissa fall att i fredstid tillhandahålla förnödenheter m. m. för krigsmaktens behov och lag om förfogande över viss egendom för krigsmaktens behov (militär förfogandelag);

nr 110, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om förfoganderätt för luftskyddets behov, dels ock en i ämnet väckt motion; och

nr 111, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om

ändrad lydelse av 5 § lagen den 9 april 1926 (nr 66) angående anskaffande av fartyg för krigsmaktens ställande på krigsfot (fartygsuttagningslagen).

§ 6.

Justerades protokollsutdrag.

§ 7.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Lövgren</i>	under 16 dagar fr. o. m. den 19 mars,
» <i>Silfwerbrand</i>	» 8 » » » 23 »
» <i>Ekdahl</i>	» 4 » » » 19 »
» <i>Olsson</i> i Rimforsa	» 8 » » » 19 »
» <i>Larsson</i> i Östersund	» 6 » » » 19 »
» <i>Hansson</i> i Örebro	» den 19 mars och
» <i>Fredberg</i>	» 3 dagar fr. o. m. den 19 mars.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.12 e. m.

In fidem
Sune Norrman.

Lördagen den 19 mars.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Herr talmannen meddelade kammaren, att rörande riksdagens arbete under tiden närmast före och efter påsk överenskommit mellan kamrarnas talmän, att sista arbetsplenium före påsk komme att hållas onsdagen den 6 nästkommande april med fortsättning, om så erfordrades, torsdagen den 7 april, att första arbetsplenium efter påsk skulle äga rum torsdagen den 21 april kl. 2 e. m., därvid gemensamma omröstningar, om godkända voteringspropositioner för sådana förelägg, skulle företagas, samt att under den mellanliggande tiden inga andra ärenden komme att upptagas till avgörande än sådana, som rörde godkännande av voteringspropositioner, skrivelseförslag och dylikt.

§ 2.

Föredrogs andra lagutskottets memorial, nr 26, angående arvode åt hovrätts-assessorn E. Eckerberg, vilken inom andra lagutskottet biträtt vid behandlingen av vissa frågor, och biföll kammaren utskottets däri gjorda hemställan.

§ 3.

Härefter föredrogs, men bordlades åter andra lagutskottets utlåtande nr 27, jordbruksutskottets utlåtanden nr 28—36, andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtanden nr 2—3 samt andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande nr 1.

§ 4.

Vid nu skedd föredragning av andra lagutskottets utlåtande, nr 24, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående utsträckt tillämpning i visst avseende beträffande statens arbetare av lagen den 26 juni 1936 (nr 383) angående ändring i vissa delar av lagen den 17 juni 1916 (nr 235) om försäkring för olycksfall i arbete, dels ock motion om viss ändring av nämnda lag biföll kammaren vad utskottet däri hemställt.

§ 5.

Ang. utgifterna under riksstatens femte huvudtitel. Till avgörande företogs statsutskottets utlåtande, nr 5, angående regleringen för budgetåret 1938/39 av utgifterna under riksstatens femte huvudtitel, innefattande anslagen till socialdepartementet.

På förslag av herr talmannen beslöt kammaren, att förevarande utlåtande skulle föredragas punktvis och att vid föredragningen av de särskilda punkterna endast rubrikerna skulle uppläsas.

Punkterna 1—10.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Ang. mödrahjälp m. m. *Punkten 11,* angående mödrahjälp i form av understöd utan återbetalningskyldighet m. m. samt avsättning till fonden för lån till mödrahjälp.

Efter föredragning av punkten yttrade

Herr **Skoglund:** Herr talman! Jag skulle endast vilja göra ett uttalande på denna punkt.

Om jag icke missminner mig, var det så, när utskottet förra året behandlade förslaget till mödrahjälp, att socialministern anmälde, att beträffande arvoden till mödrahjälpsnämnderna skulle Kungl. Maj:tt utfärda närmare bestämmelser, och riksdagen godtog vad socialministern anförde på den punkten. Det är möjligt, herr talman, att jag är fel underrättad, men någon har sagt mig, att statsrådet sedermera bestämde arvodet till mödrahjälpsnämndernas ordförande till 30 kronor för sammanträdesdag. Jag skall icke här uttala mig om, huruvida detta är vad som kan anses skäligt med hänsyn till arbetets omfattning, men jag hyser, herr talman, farhågor för att, om vi sätta så pass stora arvoden för uppdrag i det sociala arbetet, kommuner och landsting komma att för den sociala vården få så stora administrationsomkostnader, att det kommer att medföra mycket betydande svårigheter.

Jag har velat göra detta uttalande för att fästa herr statsrådets uppmärksamhet på vilka konsekvenser det kan leda till, om vi bli alltför spendersamma på detta vidlyftiga arbetsområde.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 12 och 13.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 14.

Lades till handlingarna.

Punkten 15.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 16.

Lades till handlingarna.

Punkterna 17—19.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 20.

Lades till handlingarna.

Punkten 21.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 22.

Lades till handlingarna.

Punkten 23.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 24, angående utbildningskurser för hushållerskor i skogsarbetarförläggningar. *Ang. utbildningskurser för hushållerskor i skogsarbetarförläggningar.*

Uti innevarande års statsverksproposition hade Kungl. Maj:t i punkten 38 av femte huvudtiteln föreslagit riksdagen att till utbildningskurser för hushållerskor i skogsarbetarförläggningar för budgetåret 1938/39 anvisa ett reservationsanslag av 11,000 kronor, eller samma belopp som för innevarande budgetår.

I samband med Kungl. Maj:ts förevarande förslag hade utskottet till behandling förehaft en inom andra kammaren av herr *Ericsson* i Sörsjön m. fl. väckt motion, nr 13, vari hemställts, att riksdagen måtte besluta att till utbildningskurser för hushållerskor vid skogsarbetarförläggningar för budgetåret 1938/39 anvisa ett reservationsanslag av 14,000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å herr *Ericssons* i Sörsjön m. fl. förenämnda motion (II: 13), till Utbildningskurser för hushållerskor i skogsarbetarförläggningar för budgetåret 1938/39 anvisa ett reservationsanslag av 11,000 kronor.

Sedan punkten föredragits, anförde:

Herr *Ericsson* i Sörsjön: Herr talman! Då jag är en av motionärerna på denna punkt, ber jag om kammarens benägna tillstånd att få säga några ord.

Det är väl i allmänhet så, att när Kungl. Maj:t ämnar begära anslag å riksdagen för olika ändamål, man då erhåller upplysningar antingen från vissa myndigheter eller också från andra sakkunniga angående det föreliggande medelsbehovet. Det har också skett beträffande den nu föreliggande frågan. Här ha nu skogs- och flottledshärbärgesinspektören, riksförsäkringsanstalten och socialstyrelsen föreslagit, att för nu ifrågavarande ändamål skulle för nästkommande budgetår anvisas ett anslag av 14,000 kronor. Genom detta anslag skulle det möjliggöras, att man kunde ute i skogsbygderna under ifrågavarande budgetår anordna ett antal av femton sådana kurser, varom här är fråga. Om den av dessa tre instanser föreslagna summan upptagits i riksdagen, hade icke vi representanter för skogsbygden behövt besvara riksdagen med begäran om ett högre anslag. Vi ha nämligen föreslagit, att detta anslag skulle utökas

Ang. utbildningskurser för hushållerskor i skogsarbetarförläggningar.
(Forts.)

med en summa av 3,000 kronor från av Kungl. Maj:t föreslagna 11,000 kronor. Det är visserligen en ganska blygsam summa även detta, men jag kan icke förstå och icke heller tro, att denna relativt obetydliga förhöjning skulle i och för sig behöva diskvalificera motionärerna.

Emellertid måste det anses synnerligen välbetänkt och rimligt, att anslaget till denna kursverksamhet icke utmättes alltför knappt, så att på grund härav utbildningen av hushållerskor i skogsarbetarnas förläggningar om vintern icke skall kunna försiggå i den omfattning, som är av förhållandena och behovet påkallad. Vi måste betänka, att området för denna verksamhet är mycket vidsträckt. Det består praktiskt taget av hela det område inom landet, som ligger norr om Dalälven. I flertalet av dessa kommuner i skogsbygdsområdena i Norrland och Dalarna samt även i Värmland finnes ett faktiskt behov av att dylika kurser anordnas. Det är uppenbart, att även om verksamheten tillåtes att få bedrivas i den utsträckning, socialstyrelsen m. fl. förordar, kommer det ändå under sådana förhållanden att förflyta ett betydligt antal år, innan man hunnit så långt med denna utbildningsverksamhet, att de behov, som föreligga, kunna bli i nöjaktig utsträckning tillfredsställda.

Dessa utbildningskurser ha ett mycket betydelsefullt ändamål att fylla i landets skogsbygdsområden. Här gäller det nämligen att göra företrädesvis unga kvinnor skickade för uppgiften att på ett ekonomiskt sätt sköta hushållningen i s. k. kooperativa matlag av skogsarbetare under vintern. Det är allmänt bekant, att skogsarbetarnas förtjänster äro mycket små, och därför är det angeläget, att deras inkomster göras så fruktbärande som möjligt, vilket det är möjligt att åstadkomma genom en ekonomisk hushållning i dessa matlag. Genom bibringandet av ökad insikt och kunnighet i hushållningen möjliggöres ett bättre ekonomiskt resultat, samtidigt som kosthållet icke behöver försämrans utan kanske snarare blir rikligare.

Jag beklagar för min del, att statsutskottet icke velat vara med om den av oss begärda förhöjningen utan avstyrkt vår motion. Jag vill också på samma gång uttala ett beklagande av att det synes icke vara möjligt för enskilda motionärer att på en punkt, där det gäller anslag, ernå en smula förhöjning, huru berättigad den i vissa fall än kan vara.

Jag böjer mig för övermakten, men jag godkänner icke utskottets ställningstagande; och med hänsyn härtill ber jag att få yrka bifall till den i ämnet väckta motionen.

I detta anförande instämde herr *Jacobson*.

Herr *Jansson* i Falun: Herr talman! Jag åhörde min ärade länskamrats yttrande; och i anledning av den sista delen av hans anförande skulle jag vilja säga, att när han klagar över att det är så omöjligt för en motionär att få sin vilja igenom, så undrar jag, om icke han klagat litet utan att riktigt ha tagit reda på huru det förhåller sig med den saken. En motionär kan ju få sin vilja igenom och få sina synpunkter beaktade, även om det icke vid alla tillfällen sker mot kontant valuta. Så har skett här. Vi ha följt departementschefen. Myndigheterna ha föreslagit femton kurser. Departementschefen anser, att man bör kunna klara sig med tolv kurser nästa år; och vi ha ansett, att då verksamheten är så ny, kan man lugna sig något år och se, vilken utvecklingen blir av denna verksamhet. Detta har varit för oss avgörande, då vi i föreliggande fall icke ansett det skäligt att höja summan.

Jag ber sålunda, herr talman, att på grund av dessa skäl få yrka bifall till utskottets hemställan.

Ang. utbildningskurser för hushållerskor i skogsarbetarförläggningar.

(Forts.)

Herr **Ericsson** i Sörsjön: Herr talman! Jag har lagt märke till det skäl, som statsutskottet anfört för sitt avslagsyrkande, och det är, såvitt jag kan förstå, den omständigheten, att denna verksamhet varat så kort tid, att man därför vill, att den skall prövas något mera, innan man kan gå något längre beträffande anslagets storlek. Det är emellertid icke så, att denna verksamhet är alldeles ny. Den har nämligen pågått i flera år, innan staten började lämna anslag till densamma, men under den tiden insamlades medel på frivillighetens väg, och för dessa medel anordnades just sådana kurser, varom nu är fråga. Nu har denna verksamhet enligt mitt förmenande fortgått tillräckligt länge och visat sig fylla ett nyttigt ändamål, vilket också erkänts av samfliga, som ha någon erfarenhet av denna verksamhet.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr andre vice talmannen övertog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr **Jansson** i Falun: Herr talman! Jag ber att få säga, att det är alldeles riktigt, vad motionären här framhållit, men just därför att statsmakterna anse, att verksamheten varit till nytta, har den också fått statsbidrag, som mängden annan enskild verksamhet blir utan.

Överläggningen var härmed slutad. Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på bifall till den i ämnet väckta motionen; och blev utskottets berörda hemställan av kammaren bifallen.

Punkterna 25—38.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 39, angående statens tvångsarbetsanstalt å Svartsjö och statens alkoholistanstalt därstädes: vissa byggnadsarbeten.

Sedan punkten föredragits, yttrade:

Herr **Hallén**: Herr talman! Jag anhåller att få ett litet grand taga kammarens uppmärksamhet i anspråk i denna fråga. Jag har här väckt en motion, vari jag hemställer om utredning av frågan om nedläggande av alkoholistavdelningen vid statens tvångsarbetsanstalt å Svartsjö samt uppförande av ny alkoholistanstalt, inrymmande sluten avdelning för sinnessjuka eller eljest abnorma alkoholister, som icke lämpa sig för öppen anstaltsvård. Dessutom finns en motion av herrar Andersson i Falkenberg och Andersson i Igelboda, som i huvudsak går ut på detsamma och däri de anhålla om utredning angående upprättandet av en ny statsanstalt för manliga alkoholister.

Under fjolåret hade jag tillfälle att såsom ledamot av statsrevisionen besöka tvångsarbetsanstalten å Svartsjö. Det var ingalunda första gången. Jag hade såsom nykterhetsnämnsordförande många gånger tidigare gjort besök där, och jag har därvid fått — liksom säkerligen många ledamöter av kammaren — en grundad uppfattning om denna anstalts sätt att fylla sin uppgift. Vi veta, att från början var den avsedd såsom en anstalt för till tvångsarbete dömda, d. v. s. luffare och vagabonderande människor. Men år 1920 vidtogs den ändringen, att man där fick inrymma en hel del alkoholister, särskilt svårdisciplinerbara sådana och även en del psykiskt defekta. Detta var i alla fall blott ett provisorium. I reglementet och arbetsordningen för anstalten stadgas, att

Ang. vissa byggnadsarbeten vid statens tvångsarbetsanstalt å Svartsjö m. m.

Ang. vissa byggnadsarbeten vid statens tvångsarbetsanstalt å Svartsjö m. m.
(Forts.)

man skall, om möjligt, icke sammanblanda detta olikartade klientel. Detta stöter emellertid på rent praktiska och ekonomiska svårigheter, varför de å anstalten intagna behandlats tillsammans. Under årens lopp har antalet alkoholister, som där internerats, vuxit från 26 år 1929 till 154 år 1937, d. v. s. praktiskt taget över hälften av klientelet är alkoholister.

Det är alldeles uppenbart, att den personal, som överhuvud taget skall sköta detta klientel, är tillsatt ursprungligen för att taga hand om tvångsarbetarna, och det har gång efter annan visat sig, att det kan vara ganska otjänligt, att denna personal skulle vårda även alkoholister.

Det torde också vara känt, att på denna anstalt finns en relativt ny anläggning, en sluten avdelning, som inrymmer ett fyrtiotal, man kan säga, psykopater eller psykiskt defekta alkoholister. Vi böra också komma ihåg, att i den egentliga slottsbyggnaden har man omändrat lokalerna, så att där skola kunna förvaras mindre vanartiga, för övrigt både tvångsarbetare och alkoholister. De s. k. träburarna på Svartsjö med sin indirekta belysning och de avbalkningar, som där äro gjorda, ha vi nog litet var hört talas om. Det måste verka i hög grad motbjudande och även deprimerande på de människor, som där skola vårdas och omhändertagas. Nu råda där också helt naturligt ganska stränga bestämmelser. Man stänger in dem i dessa träburar — om jag får använda det uttrycket — tjugu minuter före klockan åtta, och redan vid niotiden skall det vara släckt. En vistelse under sådana förhållanden i detta slag av celler är säkerligen icke av någon uppfostrande art. Det visar sig också, att alla strävanden att skapa om dessa människor — det må nu gälla vagabonder eller alkoholister — icke lyckats något vidare. Återfallsprocenten är åtskilligt stor. Den varierar mellan ungefär 60 och 64 procent och har i år uppgått till 87 procent av de vårdade. Däremot svarande låga siffror gälla alltså i fråga om förbättringsprocenten.

Enligt min mening är det alldeles uppenbart, att det vore önskvärt att här kunna göra en rationell boskillnad så snart som möjligt, så att särskilt alla dessa psykopater och överhuvud taget svårdisciplinerbara alkoholister kunde flyttas bort ifrån denna anstalt till någon självständig anstalt. Statsutskottet har också behjärtat dessa synpunkter och framhållit, att de otvivelaktigt förtjäna beaktande i sammanhang med den utredning angående denna anstalts behovsfråga och organisationsfråga överhuvud taget, som är ställd i utsikt.

Jag har blott velat uttala min tacksamhet och glädje över att utskottet i så positiva ordalag tryckt på detta, och jag ger uttryck för den förhoppningen, att denna utredning så snart som möjligt måtte komma till stånd.

Herr talman! Jag har intet yrkande.

Häruti instämde herr *Andersson* i Falkenberg.

Herr Råstock: Herr talman! Jag tycker det kan vara skäl att i alla fall något fästa uppmärksamheten vid vad det är för sorts alkoholisklientel, som vi ha på Svartsjö, för att få saken kanske litet fylligare belyst än vad herr Hallén gjorde. Eftersom herr Hallén drog upp den stora återfallsprocenten, ger det mig anledning påpeka, att vi — jag säger vi, därför att jag tillhör sedan år 1926 anstaltsstyrelsen — på Svartsjö ha det alkoholisklientel, som för närvarande icke kan vårdas på något annat ställe efter vad myndigheterna anse. Är det då så mycket att förundra sig över, herr Hallén, om återfallsprocenten blir stor, när alla de värsta elementen bland alkoholisterna just skickas till Svartsjö? Jag tror icke, att man kan göra gällande, att det skall kunna bli bättre resultat av behandlingen ute på Svartsjö än vad det blir på de så

Ang. vissa byggnadsarbeten vid statens tvångsarbetsanstalt å Svartsjö m. m.
(Forts.)

att säga mera normala alkoholistanstalterna, utan förhållandena äro sådana, att man måste finna sig uti, att det blir en relativt hög procent återfall. Det kan icke hjälpas.

När jag nu ändå har ordet, herr talman, vill jag passa på tillfället att säga, att den gallring, som ur andra synpunkter naturligtvis är önskvärd, icke är så lätt åstadkommen, ty det finns en hel del bland det vanliga klientelet, som samtidigt äro alkoholister, vilket jag antar, att även herr Hallén har klart för sig. Emellertid är det ju så, att hela frågan om Svartsjöklientelet är under utredning, och man får ju hoppas, att den utredningskommitté, som håller på med saken, skall kunna komma till ett mera tillfredsställande resultat beträffande anordningarna än vad hittills varit fallet.

När herr Hallén i största förbigående visserligen men i alla fall berörde de s. k. burarna, kan jag ju få göra den bekännelsen, att första gången jag såg dem verkade de mycket avskräckande på mig, men när man talar med de personer, som finnas i dessa burar, finner man, att det icke är riktigt säkert, att de vilja ha det annorlunda. Det har tvärtom visat sig, att de sätta ganska stort värde på att få vara litet för sig själva, och sedan de ha fått en liten läslampa vid varje bädd, tyckas de trivas ännu bättre i dessa burar än förut. De vilja i alla händelser mycket hellre vara i denna avdelning, så otroligt det än låter och så otroligt jag tycker det är, än att komma på den slutna avdelningen, där rummen äro som små hotellrum fastän utan prydnader i annan mån än vederbörande själva kunnat skaffa sig. Det är med andra ord ett sådant psyke hos dessa människor, att man icke får bedöma dem efter samma normer som andra.

Jag har velat säga dessa enkla ord, herr talman, för att i någon mån belysa saken även från andra utgångspunkter än de herr Hallén anförde.

Herr Jansson i Falun: Herr talman! Jag skulle kanske icke ha behövt blanda mig i denna diskussion efter de anföranden, som ha hållits, men det är dock en liten sak, som jag skulle vilja erinra de utredningsmän om, som nu hålla på med att ordna om dessa saker beträffande alkoholistanstalterna.

Herr Hallén påpekade alldeles riktigt, att denna avdelning på Svartsjö kom till år 1920. Vi befunno oss då i ett rent nödläge. Jag minns mycket väl, hur frågan då låg till. Det förelåg ett förslag från Kungl. Maj:t om att bygga en ny anstalt. För densamma krävdes emellertid mycket pengar, och vid den tidpunkten var det icke så lätt att få riksdagen att gå med på stora utgifter för ändamål, som kanske ansågos icke böra komma i första hand. Detta föranledde statsutskottets tredje avdelning att undersöka möjligheten av att inrätta en avdelning på Svartsjö, vilken anstalt då icke var överbelagd utan där det fanns gott om utrymme för dessa svårhanterliga alkoholister. Det är orsaken till att denna avdelning kom dit. Det var ingalunda vår mening, att denna avdelning skulle bli stationär där ute, utan det var endast meningen att upprätthålla den tills vidare, till dess alkoholistvården hade ordnats rationellt.

Nu är ju denna fråga under utredning, och jag hoppas för min del livligt, att utredningsmännen därvid skola beakta de förändrade förhållanden, som ha inträtt i fråga om uppfostran av den ungdom, som har internerats på Bona. Denna kategori minskas ju undan för undan. Beläggningen på Bona är visserligen icke ringa, men det finns dock rum för många flera, och ännu större utrymme blir det enligt vad man sagt mig, när den nya lagstiftningen angående ungdomsbrottsligheten hinner träda i verksamhet. Det förefaller mig sålunda, som om det skulle kunna vara skäl i att undersöka, huruvida man icke skulle kunna annektera Bona såsom alkoholistanstalt. Även om man har rätt

Ang. vissa byggnadsarbeten vid statens tvångsarbetsanstalt å Svartsjö m. m.
(Forts.)

stora krav på vården, tror jag den skulle kunna erhållas på ett tillfredsställande sätt i denna anstalt.

Jag har endast velat framföra denna synpunkt. Vi ha icke velat skriva om det i utskottets utlåtande, men i en kammardebatt kan man ju ha större frihet att säga sin mening och framföra en sådan synpunkt till den kraft och verkan det hava kan.

Såsom frågan nu ligger till, lär det väl icke vara annat att göra än att bifalla utskottets hemställan.

Herr Hallén: Herr talman! I anledning av vad utskottets aktade ordförande hade att erinra vill jag endast säga, att det är mycket riktigt, som han säger, att det finns många bland detta klientel, som trivas mycket bra i dessa träburar. Det har jag också hört. Det finns t. o. m. folk, som abonnerar på plats, när de skola komma tillbaka. De sätta sitt bomärke på sin bur, och vilja, när de komma igen, bo just i den buren. Sedan är det emellertid en annan historia, om statsmakterna skola ta direktiv av personer, som ha så dålig smak och stå på så primitiv nivå, som dessa olyckliga människor göra. Det är det väl ingen, som begär.

Det är vidare mycket riktigt, att gränsen mellan vagabonder och alkoholister är mycket svävande. Många av vagabonderna äro alkoholister och tvärtom. Det är nog så sant, men man kan ju fråga sig, om ändå dessa synnerligen svårskötta alkoholister verkligen skola vårdas på en anstalt, där vårdförhållandena ur alla synpunkter äro de mest otjänliga. Detta är givetvis en ytterligare anledning till att de skola vårdas på ett helt annat ställe.

Alla, som ha besökt Svartsjö, och det böra riksdagens ledamöter begagna tillfället att göra i den mån så ej redan skett, få en stark känsla av hur allt på denna anstalt både för tvångsarbetare och alkoholister måste verka deprimerande. Man kan icke fostra dessa människor, och de kunna icke med sådana vårdförhållanden skapas om till bättre medborgare. Jag vill också framhålla, att alkoholistanstalternas föreståndarorganisation enhälligt har uttalat sig för att hela denna alkoholistavdelning på Svartsjö fortast möjligt bör avhysas från Svartsjö.

Herr Råstock: Jag vet icke, om jag har rätt att säga det, men jag gör det i alla fall. Jag har den uppfattningen, att många av de internerade på Svartsjö anse, att därför att de kommit dit såsom alkoholister, tillhöra de en finare klass än tvångsarbetarna. Denna uppfattning är enligt min uppfattning icke berättigad, ty många gånger visa de sig betydligt mera svårhanterliga och omöjliga att få tillrättaförda än vad de vanliga tvångsarbetarna äro. Jag vill icke precis säga, att vi behöva uppmuntra dessa tendenser att känna sig vara så prima liv jämfört med andra människor, ty det förhåller sig många gånger alldeles tvärtom. Emellertid har anstaltsstyrelsen ingenting annat att göra än att så gott sig göra låter följa de regler och föreskrifter, som statsmakterna ha utfärdat, och kan det ske någon förbättring, så sannerligen jag har något emot det, utan alldeles tvärtom. Jag tvivlar bara på att denna sällningsprocedur kommer att bli så effektiv, som man möjligen nu vill försöka göra gällande.

Herr Andersson i Igelboda: Herr talman! Jag har ingen som helst anmärkning att rikta mot det arbete, som utföres vid Svartsjö beträffande vården av de alkoholister, som anförtros åt denna anstalt. Med de resurser, som man har på Svartsjö, gör man säkerligen det bästa möjliga. Vad som emellertid här framför allt är behövt är att åstadkomma en bättre uppdelning av

Ang. vissa byggnadsarbeten vid statens tvångsarbetsanstalt å Svartsjö m. m.

(Forts.)

alkoholistklientelet än vad nu är möjligt. Svartsjö är ju den enda slutna anstalten för vård av alkoholister, som finns här i landet. Det är emellertid många av dem, som nu intagas dels på statens alkoholistanstalter, dels på de erkända alkoholistanstalterna, som icke lämpa sig för vård i en öppen anstalt. Det beror ofta på något sjukligt förhållande. Ibland är det svårt att hålla dem kvar vid en sådan anstalt, då de ha vandrarblodet i ådrorna, men de kunna i övrigt vara hyggliga och snälla människor. Det har många gånger varit svårt för styrelserna på statens alkoholistanstalter att träffa ett avgörande, när det exempelvis har förekommit, att pojkar i 20—25-årsåldern uppträtt på sådant sätt, att de rätteligen borde ha förts över till en slutna anstalt. För närvarande har man i det fallet ingenting annat att välja på än Svartsjö, men man drar sig i det längsta för att skicka en ostraffad och i övrigt rätt så hygglig ung människa till denna anstalt. Någon annan möjlighet har emellertid i vissa fall icke funnits, då det varit omöjligt att behålla dem på den öppna anstalt, dit de i första hand ha blivit hänvisade.

Vad som enligt mitt förmenande därför framför allt är trängande är att få en anstalt för personer, som i och för sig icke ha brottsliga anlag och som icke äro av den typen, som en straffanstalt är nödvändig för, men som ändå icke lämpligen kunna vårdas på en öppen anstalt. Det är också detta, som blivit framhållet i den motion, som väckts av herr Andersson i Falkenberg och undertecknad.

I det läge, frågan nu befinner sig, har jag ingenting annat att göra än att uttala den förhoppningen, att frågan så snart som möjligt måtte bringas till en lösning.

Herr *Wallén* instämde häruti.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren vad utskottet hemställt i förevarande punkt.

Punkterna 40—45.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 46, angående bidrag till erkända och enskilda alkoholistanstalters driftkostnader m. m.

I punkten 62 av femte huvudtiteln hade Kungl. Maj:ts uti innevarande års statsverksproposition föreslagit riksdagen att dels medgiva, att till erkända alkoholistanstalten Hagbyhemmet ävensom till den nya erkända alkoholistanstalt för kvinnor, vilken kunde komma att inrättas, finge för budgetåret 1938/39 utgå bidrag till driftkostnaderna med ej mindre 1 krona för dag och vårdplats än även med högst 3 kronor 25 öre för dag och vårdad person, dels ock till Bidrag till erkända och enskilda alkoholistanstalters driftkostnader m. m. för nämnda budgetår anvisa ett förslagsanslag av 725,000 kronor.

I samband med Kungl. Maj:ts ifrågavarande förslag hade utskottet till behandling förehaft en inom andra kammaren av herrar *Andersson* i Falkenberg och *Andersson* i Igelboda väckt motion, nr 169, vari hemställets, att riksdagen måtte besluta, att till erkända alkoholistanstalter finge utgå bidrag till driftkostnaderna med ej mindre 2 kronor för dag och vårdplats än även högst 2 kronor 25 öre för dag och vårdad person.

Utskottet hemställde,

att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å

Ang. bidrag till erkända och enskilda alkoholistanstalters driftkostnader m. m.

Ang. bidrag till erkända och enskilda alkoholistanstalters driftkostnader m. m. (Forts.)

herrar Anderssons i Falkenberg och Anderssons i Igelboda förenämnda motion (II: 169),

a) medgiva, att till erkända alkoholistanstalten Hagbyhemmet ävensom till den nya erkända alkoholistanstalt för kvinnor, vilken kunde komma att inrättas, finge för budgetåret 1938/39 utgå bidrag till driftkostnaderna med ej mindre 1 krona för dag och vårdplats än även med högst 3 kronor 25 öre för dag och vårdad person;

b) till Bidrag till erkända och enskilda alkoholistanstalters driftkostnader m. m. för nämnda budgetår anvisa ett förslagsanslag av 725,000 kronor.

I en vid punkten fogad reservation hade herrar *Oscar Olsson, Asplund* och *Andersson* i Södergård förklarat sig anse, att utskottet bort hemställa,

att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och i anledning av herrar Anderssons i Falkenberg och Anderssons i Igelboda förenämnda motion (II: 169),

a) medgiva, att till erkända alkoholistanstalten Hagbyhemmet ävensom till den nya erkända alkoholistanstalt för kvinnor, vilken kunde komma att inrättas, finge för budgetåren 1938/39 utgå bidrag till driftkostnaderna med ej mindre 1 krona för dag och vårdplats än även med högst 3 kronor 25 öre för dag och vårdad person;

b) medgiva, att Kungl. Maj:t måtte, då skäl därtill föreläge exempelvis beträffande specialanstalten, bevilja bidrag till erkända alkoholistanstalters driftkostnader enligt de grunder, som i motionen föreslagits;

c) till Bidrag till erkända och enskilda alkoholistanstalters driftkostnader m. m. för budgetåret 1938/39 anvisa ett förslagsanslag av 725,000 kronor.

Punkten föredrogs. Därvid anförde:

Herr *Andersson* i Falkenberg: Herr talman! Jag har på denna punkt tillsammans med herr *Andersson* i Igelboda väckt en motion, som rör internering av återfallsalkoholister. Jag vågade icke deltaga i debatten om alkoholistanstalten på Svartsjö, då jag icke haft tillfälle att besöka densamma och därför icke känner där rådande förhållanden.

I fråga om uppdelningen av vården av alkoholister är det ju ordnat på så sätt, att staten helt bekostar vården å Venngarn och Svartsjö, under det att staten i övrigt lämnar ett driftkostnadsbidrag till erkända enskilda vårdanstalter.

Man torde rätt allmänt vilja göra den uppfattningen gällande, att de enskilda anstalterna i större eller mindre utsträckning tillkommit på grund av enskilt förvärvsintresse. Jag vågar bestämt hävda, att så icke är förhållandet. Dessa anstalter ha tillkommit av rent socialt intresse och uppbäras av en social och filantropisk inställning.

Vid upprättandet av de enskilda anstalterna lämnar staten ett bidrag med 2,000 kronor per plats, då det gäller nybyggnad, och 1,500 kronor per plats vid ombyggnad. Till driftkostnader utgår ett bidrag från 3 kronor 80 öre till 4 kronor 25 öre per dag och plats. Detta bidrag utgår även intill ett dagantal av 15, då en patient lämnar anstalten på grund av permission. Undantag från denna regel utgör endast Hagbyhemmet, d. v. s. alkoholisthemmet för kvinnor. Till detta utgår ett ständigt fast bidrag av 1 krona per vårdplats och ett driftbidrag av 3 kronor 25 öre per dag och vårdad patient.

I den motion, som vi ha framlagt, ha vi hemställt, att samma princip skall tillämpas för de erkända anstalterna. Vi ha påyrkat detta av den anledningen,

Ang. bidrag till erkända och enskilda alkoholistanstalters driftkostnader
m. m. (Forts.)

att dessa anstalter i sådant fall skulle få ett fastare ekonomiskt underlag. Vid en sådan anstalt har man alltid att räkna med vissa fasta kostnader, som äro lika, oberoende av om anstalterna äro fullbelagda eller icke, såsom kostnader för värme, inventarier, avlöning till personal o. s. v. Vissa tider, t. ex. under hösten och vintern, äro anstalterna i allmänhet fullt belagda, vilket däremot icke är fallet under andra tider på året, särskilt under sommaren. Då uppstår svårigheter för dessa anstalter att hålla sin ekonomi flytande. Detta kan medföra det resultatet, att vederbörande anstaltsledning kan känna sig mer eller mindre föranlåten att behålla en patient kvar på anstalten för att komma i åtnjutande av statsbidraget, oavsett om vederbörande skulle kunna utskrivas, för att därigenom kunna få möjlighet att hålla sin ekonomi uppe. Jag tror nu icke, att sådant förekommer, men betonar, att det kan inträffa under dylika förhållanden. Jag har här tillgänglig en utredning, som verkställdes vid hemmen på Älfgården och Björknäs, och som visar, att om det förslag, som vi framfört i motionen, blivit tillämpat, skulle detta icke behövt medföra någon merkostnad för staten. Det skulle emellertid föra med sig mera ordnade förhållanden och mera stadgad ekonomi vid anstalterna.

Behov av nya vårdplatser för alkoholister föreligger alltså; och när lagen om bötesstraffets förvandling till vård på alkoholistanstalt och den nya lagen om länsnykterhetsnämnder träder i tillämpning, kommer helt säkert detta vårdbehov att ytterligare ökas. Men det är icke enbart detta behov, som gör sig gällande. Det behövs dessutom enligt min mening — och jag vågar hävda, att denna uppfattning även företrädes av dem, som ha ansvaret för denna vård — en allmän översyn av hela alkoholistvården. Det brister t. ex. i fördelningen av klientelet. Det vore synnerligen önskvärt, om man kunde skicka unga alkoholister till en särskild anstalt, återfallsalkoholister till en annan, asociala parasiterande alkoholister till en tredje o. s. v. Det vore vidare ett önskemål, om man kunde åstadkomma litet fastare reglering beträffande antalet platser. Om nya platser å en enskild anstalt skola inrättas, borde detta ske i fullständigt samförstånd med socialstyrelsen. På detta sätt skulle man få en viss kontroll över att anstalten fyller det behov, som förefinnes, och att det icke uppstår ett övertaligt antal platser.

De enskilda alkoholistanstalterna ha enligt min mening en synnerligen stor uppgift att fylla. Eftersom inkomsterna av rusdryckshanteringen omhändertagas av staten, borde det väl också vara statens plikt och skyldighet att lämna bidrag till den enskilda alkoholistvården på ett sådant sätt, att de personer, som av socialt intresse ställt sig till förfogande för att taga hand om mer eller mindre förfallna individer i samhället, icke behöva göra några ekonomiska uppoffringar.

Utskottet har även i viss mån ställt sig välvilligt till de synpunkter, som framförts i motionen. Jag är givetvis synnerligen tacksam för detta, men jag skulle dessutom vilja rikta en allvarlig och vördsam vädjan till chefen för socialdepartementet, att han ville taga frågan om alkoholistvården i dess helhet under omprövning för att komma fram till enhetligare och fastare normer beträffande alkoholistvårdens organisation och kostnader.

Till utskottets utlåtande är fogad en reservation av herr Oscar Olsson m. fl., i vilken yrkas bifall till den motion, som jag och min medmotionär väckt. Ett bifall till densamma skulle endast innebära ett erkännande av samma princip, som regeringen har gått in för i fråga om vårdkostnaden för kvinnliga alkoholister. Det förefaller mig endast vara en enkel gård av rättvisa, att samma princip kommer i tillämpning även beträffande övriga erkända alkoholistanstalter.

Ang. bidrag till erkända och enskilda alkoholistanstalters driftkostnader m. m. (Forts.)

Jag ber således, herr talman, att, samtidigt som jag riktar en värdsam hemställan till socialministern att taga denna fråga under omprövning, få yrka bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen.

Herr Jansson i Falun: Jag har ingen anledning att ingå i någon polemik med den föregående ärade talaren. Jag delar i stort sett hans uppfattning, att statsmakerna böra vidkännas den kostnad, som alkoholistvården försäkrar vederbörande kommuner och landsting och i vissa fall måhända även enskilda.

Vi äro emellertid icke riktigt överens om vilka vägar man bör gå för att nå detta syfte. Motionärerna föreslå vad jag skulle vilja kalla för luftplatser, d. v. s. att bidrag skall utgå även för icke belagda platser, såvitt platserna äro godkända. Denna princip tillämpas i viss utsträckning redan nu för att möjliggöra permittering från alkoholistanstalterna i syfte att pröva det klientel, som möjligen kan utskrivs. Inom utskottet ha vi icke ansett, att det är rådligt att fortsätta på denna väg längre än vad hittills har skett. På detta sätt skulle anstalterna kunna frestas att driva en osund ekonomisk politik. Vi ha ju att räkna med enskilda alkoholistanstalter, och erkända anstalter. Dessa senare ha visserligen en annan karaktär, men vi ha likväl inom utskottet ansett, att det allmännas inflytande på ledningen av dessa anstalter inte är av den art, att det kan vara rådligt, att man lämnar bidrag för icke belagda platser.

Som skäl för sin framställning åberopa motionärerna, att denna princip tillämpas vid den kvinnliga alkoholistanstalten. Detta är ju visserligen sant, men å andra sidan ha vi ett så litet antal platser, som äro avsedda för kvinnor, och det har heller inte förelegat något större behov att bygga anstalter för kvinnor av denna kategori. Detta medverkade till att det i detta fall ansågs skäligt att lämna garantibidrag med 1 krona per dag och vårdplats.

Motionärerna påyrka nu ett bidrag av 2 kronor per dag och vårdplats för de erkända alkoholistanstalterna. Vi ha inom utskottet av de skäl jag anfört icke ansett, att man bör utöka det hittills utgående bidraget, men vi ha särskilt poängterat, att staten själv borde vidtaga åtgärder för att dra försorg om alkoholisterna och åtminstone övertaga den svåraste och dyrbaraste anstaltsvården. Kunna vi komma därefter, föreligga inga skäl att ändra gällande bestämmelser för bidragstilldelningen.

Departementschefen har på grund av gjorda framställningar förklarat, att han icke kunnat vara med om att förändra grunderna för statsbidragets fördelning. Vi ha inom utskottet anslutit oss till departementschefens uppfattning i föreliggande fall.

Jag måste vidare säga, att reservationen är litet konstig. Det yrkande, som reservanterna framställt, har icke tidigare varit känt — jag har åtminstone icke hört talas om det. De hemställa »att riksdagen må medgiva, att Kungl. Maj:t må, då skäl därtill föreligga, exempelvis beträffande specialanstalter, bevilja bidrag till erkända alkoholistanstalters driftkostnader enligt de grunder, som i motionen föreslås». För min del känner jag inte till någon annan specialanstalt än alkoholistanstalten för kvinnor. Såvitt jag vet har det inte kommit någon framställning från någon specialanstalt, att en sådan princip för tilldelande av bidrag skulle tillämpas. Det måste i detta fall föreligga något misstag, eller också har det måhända inverkat på reservanterna, att det blivit känt, att en nykterhetsorganisation i vårt land är betänkt på att upprätta en alkoholistanstalt. Vi hälsa denna organisation välkommen, om den är villig att åtaga sig de stora besvär och kostnader, som äro förenade med upp-

Ang. bidrag till erkända och enskilda alkoholistanstalters driftkostnader
m. m. (Forts.)

rättandet av en dylik anstalt, och även i viss mån åtager sig att bidraga till driftkostnaderna. Reservanterna kunna icke gärna ha syftat på denna anstalt, då den ännu icke grundats. De måste ha syftat på någon annan anstalt, som vi inom statsutskottets tredje avdelning icke ha kännedom om. Reservanterna ha alltså utvidgat motionärernas yrkande. Jag kan inte finna, att detta i någon större utsträckning stärker motionärernas sak.

Jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till utskottets hemställan. Jag vill samtidigt uttala den fasta övertygelsen, att de synpunkter, som motionärerna hävdade, skola bli dominerande vid frågans slutliga avgörande, d. v. s. att staten skall vidkännas kostnaderna för alkoholistvården i vårt land.

Herr Andersson i Falkenberg: Jag har ingen särskild anledning att ingå i polemik mot utskottets representant. Jag vill endast för min del med tillfredsställelse konstatera, att vi i huvudsak äro överens om att en närmare översyn av alkoholistvården bör komma till stånd i syfte att åstadkomma fastare grunder för fördelning av platserna och en enhetligare organisation av hela alkoholistvården i vårt land. Det är enbart med tillfredsställelse jag åhört detta erkännande från utskottets talesman. Jag är fullkomligt övertygad om att om utskottets ärade föredragande litet närmare studerar vår alkoholistvård och de principer, enligt vilka statsbidrag för närvarande utgå, skall han i likhet med mig finna, hur nödvändigt och gagneligt det skulle vara för hela alkoholistvården att få en bättre fördelning av klientelet och en bidragstilldelning enligt rättvisare grunder.

Härmed var överläggningen slutad. Herr andre vice talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den förra propositionen.

Punkterna 47—49.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 50.

Lades till handlingarna.

Punkterna 51—60.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 61 och 62.

Lades till handlingarna.

Punkterna 63—69.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 70.

Lades till handlingarna.

Punkterna 71 och 72.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 73.

Lades till handlingarna.

Punkten 74.

Utskottets hemställan bifölls.

*Ang. statens
sinnessjuk-
hus: avlö-
ningar.*

Punkten 75, angående statens sinnessjukhus: avlöningar.

Uti innevarande års statsverksproposition hade Kungl. Maj:t i punkt 102 av femte huvudtiteln föreslagit riksdagen att dels godkänna av departementschefen förordad personalförteckning för statens sinnessjukhus, dels godkänna av departementschefen förordad avlöningsstat för statens sinnessjukhus, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1938/39, dels ock till Statens sinnessjukhus: Avlöningar för budgetåret 1938/39 anvisa ett förslagsanslag av 15,900,000 kronor.

Enligt Kungl. Maj:ts förenämnda förslag skulle arbetstiden för sinnessjukhusens vård- och ekonomipersonal begränsas till 48 timmar per vecka, att träda i kraft successivt med början från 1939 års ingång. Ett genomförande av denna arbetstidsreglering beräknades kräva nyanställande av 119 manliga och 172 kvinnliga sjukvårdsfunktionärer, 26 ekonomister och viss annan personal, samtliga såsom icke-ordinarie befattningshavare. Kostnaderna härför uppskattades till omkring 260,000 kronor under budgetåret 1938/39.

Utskottet tillstyrkte vad Kungl. Maj:t sålunda föreslagit med allenast den ändringen, att utskottet ansåg, att den till 260,000 kronor beräknade ökningen av personalkostnaderna under nästkommande budgetår skulle kunna begränsas till 200,000 kronor. I enlighet härmed skulle enligt utskottets förslag den i förenämnda avlöningsstat ingående anslagsposten till avlöningar till övrig icke-ordinarie personal, från vilken post kostnaderna för personalförstärkningen skulle bestridas, underkastas motsvarande reduktion och förenämnda förslagsanslag således nedsättas till 15,840,000 kronor.

Vid denna punkt voro fogade reservationer

dels av herrar *Johansson* i Fredrikslund, *Svensson* i Kompersmålå, *Nilsson* i Landeryd, *Carlström*, *Magnusson* i Skövde och *von Seth*, vilka på i reservationen anförda skäl förklarar sig anse, att utskottet bort avstyrka Kungl. Maj:ts förenämnda förslag om begränsning av arbetstiden, men i övrigt hemställa, att riksdagen måtte bifalla vad Kungl. Maj:t i förevarande punkt föreslagit samt förty bestämma beloppet av ifrågavarande förslagsanslag till 15,640,000 kronor;

dels av herr *Bäckström*, som med särskild motivering biträtt det slut, var till förenämnda reservanter kommit;

dels ock, utan angivet yrkande, av herr *Jeppsson*.

Sedan punkten föredragits, yttrade:

Herr von Seth: Herr talman! Under denna punkt har departementschefen föreslagit, att arbetstiden för vård- och ekonomipersonal vid sinnessjukhusen skall begränsas till 48 timmar per vecka.

Det är alldeles självklart, att denna personal i många fall har en synnerligen pressande arbetsbörda och att den är i behov av all den lindring den kan få i sitt arbete. Men å andra sidan skulle ett genomförande av detta förslag medföra vissa konsekvenser, icke minst av ekonomisk art, vilka jag anser icke tillräckligt ha beaktats i den föreliggande propositionen. Enligt densamma skulle denna lag träda i kraft från och med den 1 januari 1939, och detta skulle bland

Ang. statens sinnessjukhus: avlöningar. (Forts.)

annat medföra nyanställning av ett ganska stort antal såväl manliga som kvinnliga sjukvårdsfunktionärer. Kostnaderna härför ha av departementschefen uppskattats till 260,000 kronor för nästa budgetår. Om det kunde stanna vid dessa kostnader, skulle jag givetvis ingenting ha att invända mot det föreliggande förslaget. Men då ett genomförande av detsamma otvivelaktigt drager med sig ganska betydande konsekvenser, inte minst för landstingen, då de skola ordna arbetsförhållandena och arbetstiden vid de kroppssjukhus, som äro dem underställda, är det enligt min mening litet väl tidigt att ge sig in på denna lagstiftning, i synnerhet som genom medicinalstyrelsens förordning av den 30 maj 1936 vissa anvisningar redan utfärdats rörande arbetstid och arbetsförhållanden för personalen vid kroppssjukhusen, anvisningar som i viss mån ansluta sig till de grunder, vilka av 1936 års riksdag godtagits beträffande arbetstiden vid sinnessjukhusen. I enlighet med denna medicinalstyrelsens förordning ha en hel del förändringar redan gjorts vid dessa anstalter, och det synes mig därför böra undvikas, att man redan nu så kort tid efter dessa nya anvisningars utfärdande ger sig in på en ny lagstiftning, som speciellt för landstingen kommer att medföra ganska betänkliga konsekvenser såväl i rent organisatoriskt som i ekonomiskt avseende.

Till slut skulle jag vilja påpeka, att när riksdagen vid föregående tillfällen behandlat frågan om arbetstiden för personalen vid statens sinnessjukhus har den alltid beaktat det nära sambandet mellan denna fråga och arbetstiden vid de av landsting och kommuner bedrivna kroppssjukhusen och av denna anledning ansett, att man bör gå fram med varsamhet. Jag vill, herr talman, även påpeka, att de beslut, som vid föregående tillfällen av riksdagen fattats i denna fråga, varit enhälliga.

Jag anser alltså, att den kostnadsökning, som departementschefen visserligen för närvarande icke upptager högre än till 260,000 kronor, dock kan medföra sådana konsekvenser, inte minst för landstingens del, att det föreligger goda skäl att dröja litet och avvakta verkningarna av de av medicinalstyrelsen förut utfärdade anvisningarna och bestämmelserna.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till den vid denna punkt av herr Johansson i Fredrikslund m. fl. fogade reservationen.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet **Möller**: Det är inte min avsikt att ingå på någon längre förklaring rörande det förslag, som föreligger från Kungl. Maj:ts sida om tillämpande av 48-timmarsveckan för sinnessjukhuspersonalen.

Jag vill endast understryka en enda synpunkt. Sedan omkring aderton år tillbaka ha vi en allmän lag om åtta timmars arbetsdag. Samtidigt som denna lag genomfördes, infördes avtalsvägen en motsvarande arbetstid på åtskilliga arbetsområden; vad staten beträffar t. ex. inom kommunikationsväsendet. Fjölårets riksdag beslöt en lagstiftning beträffande arbetstiden för lantarbetare, som i princip innebär ett tillämpande av 48-timmarsveckan, fastän arbetstiden var fördelad på olika sätt under olika delar av året. Man torde väl lugnt kunna behåda, att nästa års riksdag kommer att besluta om införande av 48-timmarsveckan även för butiksbiträden och andra grupper av anställda. Under sådana förhållanden föreligger väl knappast någon möjlighet, att man från statens sida i längden kan handla på det sättet, att man genom lagstiftning eller andra åtgärder genomför åtta timmars arbetsdag för alla möjliga arbetarkategorier i detta land men undantager vissa små grupper av anställda, för vilka staten själv är arbetsgivare. Det går inte ihop på något sätt. Jag tycker, att detta borde vara ett tillräckligt skäl till att man numera, då aderton år förflutit, sedan det första beslutet fattades om förkortning av arbetstiden, borde

Ang. statens sinnessjukhus: avlöningar. (Forts.)

kunna ena sig om att ge även personalen vid sinnessjukhusen en efter samma grunder utmätt arbetstid, som är gällande för andra löntagare i samhället.

Detta är i varje fall för mig en tillräcklig motivering att uttala min tillfredsställelse över den ståndpunkt, till vilken statsutskottets majoritet har kommit. Skulle införandet av 48-timmarsveckan vid sinnessjukhusen medföra vissa konsekvenser för landstingens sjukhus, skola herrarna inte tro, att jag beklagar dessa konsekvenser. Jag har den uppfattningen, att i den mån man kan erhålla sjuksköterskor och annan personal i tillräckligt stor utsträckning, landstingen böra som humana arbetsgivare så snabbt som möjligt införa samma arbetstid för den hos dem anställda personalen.

Herr Nilsson i Göteborg: Herr andre vice talman! Jag vet ej, om herr Möller har behov av att få vetskap om den tacksamhet, som sjukhuspersonalen hyser för de åtgärder, som ha vidtagits för en reglering av deras arbetstid. Denna tacksamhet är också förklarlig, då själva arbetsförhållandena vid sjukhusen äro av sådan karaktär, att det antingen genom en lagstiftning eller på annat sätt måste ske en omläggning av arbetet, sådant det för närvarande är beskaffat, för att man skall få en rationell drift och en rationell ordning, med hänsyn till personalens arbetstid. Jag skulle vilja hemställa till socialministern, att när vi nu äro inne på en väg, som jag tror att vi ej kunna komma ifrån, när det gäller en reglering av arbetstiden för sjukvårdspersonalen, socialministern ej stannar enbart vid sinnessjukhuspersonalen utan i framtiden och inom en ganska snar framtid framlägger ett lagförslag om en reglering av arbetstiden för all sjukvårdspersonal här i detta land. När jag säger detta, vet jag, att sjukvårdspersonalen är enig med mig om en sådan framställning.

Den som något sysslat med sjukvårdspersonalens arbetsförhållanden måste säga, att det är en arbetargrupp, som är beklagligt eftersatt, i vad gäller både deras arbetsvillkor och deras löner. De ha en arbetstid, som är orimlig, om man jämför den med den arbetstid, som andra arbetargrupper ha. Jag har här ett par exempel på hurusom vid ett sinnessjukhus en av tillsyningsmännen har en arbetstid på 56 timmar och dessutom 18 passiva timmar per vecka samt en annan en arbetstid på 54 timmar i veckan och 17 passiva timmar. Man skulle kunna mångfaldiga exemplet, framför allt för sjukvårdspersonal vid stiftelser, privata vårdanstalter och sjukhem. Man är nästan förbluffad över att man kan behandla folk på detta sätt i nuvarande tid, som man gör med denna lägre personal. Jag överdriver ej, om jag säger, att man i många fall kan konstatera den rena utsugningen av arbetskraften.

Nu vilja reservanterna, att riksdagen skall bromsa, så att ej den övriga sjukvårdspersonalen kommer i åtnjutande av en reglering av arbetstiden. Man resonerar som så, att — det har man sina erfarenheter av — om riksdagen beslutar en reglering av arbetstiden för sinnessjukhusens personal, då kommer personalen vid landstingens och kommunernas sjukhus samt vid andra sjukvårdsinrättningar att begära en förbättring av sina arbetsvillkor. Ja, är det så konstigt? Även om riksdagen nu ej skulle besluta en arbetstidsreglering i detta fall, så måste dock denna förbättring av arbetsvillkoren komma ändå. Men jag anser, att det ej kan vara staten eller riksdagen värdigt att sätta en käpp i hjulen för en reform, som är så nödvändig, som just denna är.

Man skall erinra sig en annan sak, då man talar om arbetstiden för vår sjukvårdspersonal, och det är att denna personal ej liksom andra arbetare är fri, när dess 11 eller 12 timmars arbetsdag är slut, utan den har en viss livegenskap kvar, i så måtto att det finns ett bostadstvång för den. Den nödgas bo på arbetsplatsen, och det måtte väl vara det sämsta, som man kan tänka sig för en arbetare, att ej under fritiden få känna sig helt fri. Ett sådant förhål-

Ang. statens sinnessjukhus: avlöningar. (Forts.)

lande har inverkan både på den lägre sjukhuspersonalens frihet och även på dess privatliv.

Jag vill också erinra eder, mina damer och herrar, om att vi tala vackert, och det är kanske befogat, om våra framgångar på sjukhusväsendets område. Man visar oss förnämliga sjukhus, förnämliga överläkarbostäder och sysslomannabostäder samt sjuksköterskehem. Men om herrarna se efter, hur den lägre personalen har det, så står det i en bjärt kontrast till de många gånger luxuösa bekvämligheter, till vilka den högre sjukhuspersonalen har tillgång. En överläkare har i en tidning för någon tid sedan tagit upp just detta problem om de olämpliga bostadsförhållandena för sjukhuspersonalen och påpekat, hurusom det i ett fall fanns endast tre tvättställ för 28—30 personer av den lägre personalen, som skulle försöka samsas om dessa i en våning, andra exempel att förtiga.

Jag har velat påpeka detta, när herr von Seth så här beskäftigt stiger upp och vill försöka förhindra en reform på detta område. Om det är någon mening med talet om vårt förnämliga sjukhusväsende, så bör man ej blott ha den högre personalen i åtanke utan i all rimlighets namn även dessa många tusen, som leva under arbetsvillkor, som ej kunna anses förenliga med vad en arbetare i modern tid har rätt att begära. Framför allt bör detta gälla i fråga om statens inrättningar, vilka jag anser borde föregå med gott exempel i fråga om både arbetsvillkor och även löneförhållanden för personalen.

Det är med hänsyn till detta, som jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde fru *Nordgren* och herr *Blomquist*.

Herr **Jansson** i Falun: Herr talman! De skäl, som av reservanterna anförts mot att vi skulle gå in för ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag, äro gamla och kända för oss inom statsutskottet och speciellt på dess tredje ävdelning. Jag erinrar mig mycket väl föregående tillfällen, då vi haft att reglera arbetstiden. Den har blivit översedd under en lång följd av år. Det har emellertid visat sig alldeles omöjligt att vinna någon förståelse för den tjänstgöring, som den nu ifrågavarande personalen har, och det psykiskt pressande arbete, som den har att utföra. Jag har haft tillfälle att besöka en stor del hospital dels såsom utskottsledamot och dels i annan egenskap. Jag får för min del säga, att vad man än må anse om sjukvårdspersonalen i allmänhet, kan jag ej komma ifrån den känslan, att den personal, det här gäller, är synnerligen ansträngd och har synnerligen otrevliga tjänstgöringsförhållanden på grund av det klientel, som den har hand om. Det kommer man icke ifrån.

Jag är fullt medveten om att det förslag, som här föreligger, kommer att kosta pengar, att det kommer att bli dyrt, men ej för dyrt, därför att vi spara den mänskliga arbetskraft, som här har att utföra sin gärning, i det fall att vi ge den en human och förnuftig arbetstidsfördelning. Det är orimligt med den arbetstidsfördelning och med den arbetstid, som den för närvarande har. Därför ha vi i utskottsutlåtandet också givit uttryck för den uppfattningen, att det bör ske en förnuftig arbetstidsfördelning och en rationalisering av driften i övrigt. Genom bättre maskinella anordningar för den personal, som har att syssla med dylika ting, bör man också kunna vinna åtskilligt. Vi tro sålunda ej, att den utökning av personalbeståndet, som ifrågasatts från vissa myndigheters sida, skall bli erforderlig, om man utnyttjar alla möjligheter, som förefinnas för en rationalisering och en effektivisering av driften. Det är dessa synpunkter, som jag skulle vilja understryka, därför att de ha en synnerligen stor ekonomisk betydelse.

Vad sedan angår landstingens sjukhus och deras personal, har det ej inträf-

Ang. statens sinnessjukhus: avlöningar. (Forts.)
fat någon katastrof sedan 1936, när vi gingo med på den kompromiss, som då skedde. Det satt hårt åt, men det gick dock att komma ned till 218 timmar per 30 dagar. Jag vill erinra om att det bud, som man då ansåg vara lämpligt att komma med från borgerligt håll, avsåg 224 timmar. Sent omsider gick man dock med på dessa 218 timmar. Därigenom blev det väsentligt bättre än tidigare. Men har det för den skull inträffat någon katastrof för landstingen? Säkert är förhållandet likadant nu. Jag är övertygad om att det ej kommer att inträffa någon katastrof för landstingen i fråga om möjligheten att få sjuksköterskor eller sjukvårdspersonal överhuvud taget.

Denna reform kan emellertid ej genomföras på en gång. Vi ha också tagit oss friheten att nedsätta det anslag, som Kungl. Maj:t begärt, med 60,000 kronor, därför att vi finna det vara lämpligt, att övergången sker successivt. Därigenom bör man även kunna få tid att ordna personalbehovet. Jag menar sålunda, att om denna sak ordnas praktiskt och förnuftigt, bör den ej medföra synnerligen stora olägenheter för landstingen i fråga om möjligheterna att skaffa personal och ej heller för sinnessjukhusen. Det är klart, att det blir kostnader. Men när vi anse, att det är en rättfärdig sak, måste vi också se till, att den blir genomförd. Jag vill i detta sammanhang understryka, vad departementschefen här sagt, att det är rent orimligt, att om staten lagstiftar om en arbetstid för de i privat tjänst anställda — åttatimmarslagen avser ju huvudsakligen privat tjänst — den själv drar sig undan att vidkänna sina kostnader i detta avseende. Det är ej riktigt.

Herr talman! Jag ber att med dessa ord få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr von Seth: Herr talman! Med anledning av herr Nilssons anförande vill jag endast säga, att angående värdet av det arbete, som sjukvårdspersonalen utför, och uppskattningen av deras insats ha vi ingalunda delade meningar, utan vi äro alla överens om att denna personal utför ett arbete till de sjukas fromma, som är beaktansvärt och som givetvis måste underlättas och stödjas på alla sätt. Jag betonade också i första delen av mitt förra anförande denna synpunkt. Men vad jag också betonade var, att sjukvårdsväsendet befinner sig i en hastig frammarsch och att utvecklingen går så fort, att här fordras anställande av nya grupper av såväl manlig som kvinnlig personal. I detta avseende har jag också påpekat, att vi ej kunna fullt överblicka verkningarna av de bestämmelser, som medicinalstyrelsen utfärdade i maj 1936, och att det därför är skäl att gå fram med en viss varsamhet.

För min del skulle jag vilja säga, att man också bör tänka på de sjuka, på den utveckling som sjukvården fått och på den överbeläggning, som äger rum på våra sjukvårdsanstalter. Ätminstone har jag hört de farhågorna uttalas från ganska erfarna sjukvårdsmän, att om man nu beslöte denna inskränkning av arbetstiden och på den grund finge nyanställa personal vid dessa sjukhus, vore det fara värt, att landstingen ej kunde vara med i konkurrensen och att det följaktligen skulle bli vissa svårigheter att anställa personal vid de inrättningar, som drivas av landstingen.

Det är med hänsyn till detta och till vad jag förut sagt, som jag anser, att man bör gå fram med en viss försiktighet. Men när det gäller värdet av den insats, som sjukvårdspersonalen gör, och att dess arbete bör understödjas och på allt sätt underlättas, därom råder ingen meningsskiljaktighet.

Herr Råstock: Herr talman! Jag är i väsentliga delar förekommen av herr Jansson i Falun. Jag begärde emellertid ordet för att säga, att jag tror, att det låg en viss överdrift i herr von Seths omtanke om landstingen. Lands-

Ang. statens sinnessjukhus: avlöningar. (Forts.)

tingen ha nämligen redan i stor utsträckning börjat minska arbetstiden för den personal, som de ha, i en takt, som man för blott tio år sedan ej tänkte sig. Svårigheterna gå nog i detta fall att övervinna. Jag vill endast peka på den möjlighet, som också herr Jansson i Falun i detta fall antydde, nämligen att man kan rationalisera. Jag är fullständigt ense med honom därom. Det kanske går att klämma ihop dagsschemat, så att man ej behöver börja så tidigt och sluta så sent, som hittills varit fallet. En sådan metod ha vi försökt i Örebro på förslag av vår överläkare, och det har visat sig, att det går mycket bra.

När jag nu har ordet, skall jag be att få säga till herr Nilsson i Göteborg, att det finns en sak, som man ej kan komma förbi, när det gäller att ordna bostadsfrågan för landstingens sjukvårdspersonal, och det är, att landstingen måste ha tid på sig att göra bostäder i ordning. Jag tror emellertid, att det är ganska få ställen, där förhållandena äro så primitiva, som herr Nilsson påpekade. Jag skulle vilja sedan privat av herr Nilsson få höra, var det är man har det ställt på det sättet, ty jag har att göra med den saken även i landstingsförbundet. Där ha vi ställt oss på den ståndpunkten, att man ej kan tillmötesgå alla krav på en gång. Vissa krav kan man åtminstone ej tillmötesgå i den utsträckning, som personalen begär. I detta fall vill jag göra en personlig deklaration, som jag har avgivit till vederbörande sjukvårdspersonal i det län, som jag representerar, och jag anser, att det kan vara skäl i att upprepa den även i andra kammaren i denna debatt om hithörande ting.

Jag har för min del intagit den ståndpunkten, att det är ett alltför långt gående krav, när man begär, att de *nyanställda* biträdena skola ha eget rum. Det skola de ha, när de varit kvar så pass länge, att man kan räkna med att de stanna i landstingets tjänst. Efter två eller tre år är det rimligt, att de få det. Men att en människa, som kommer från ett hem, där det kanske varit fyra, fem å sex i samma rum, omedelbart som hon kommer och anmäler sig och får anställning som biträde, skall ha rätt att kräva och att landstinget skall ha skyldighet att tillhandahålla henne ett eget rum, tycker jag är att driva saken litet för långt. När vi haft att behandla dylika framställningar från sjukvårdspersonalförbundet, som vi närmast haft att göra med, ha vi sagt, att vi skola vid nybyggen beakta de krav, som personalen framställt. Vi ha då tänkt oss och i vissa fall redan gått in för, vad vi anse rimligt, nämligen att bostäderna ordnas så, att det blir högst två unga människor i samma rum. Desslikes är det vår avsikt — det är personalen med om, och den har till och med begärt det — att ordna det så, att de som bo i samma bostad få sin lediga tid på samma gång.

Det är klart, att om man icke hade exempel på huru det går, när man i stället för bostäder lämnar ut kontant ersättning, så kanske frågan kunde te sig litet annorlunda, men detta är dock ett så vittutseende program, att man är tvungen att ta tid på sig för att ordna denna sak.

Jag nämnde i förbigående, att man gjort vissa erfarenheter, huru det går till, när man tillhandahåller ersättning i stället. Då går det till på det sättet, att vederbörande slå sig ihop och hyra ett billigt rum, där de ha det icke alls så bekvämt i regel som i de nybyggda, mera moderna bostäderna vid de större sjukhusen. Det är ett faktum, som man icke kommer ifrån. Och vill man ha en ordentlig bostadshygien till stånd, är det mycket bättre, att man från det allmännas sida gör uppoffringar, går före med gott exempel och ger vederbörande rymliga och bekväma bostäder. Om därvid de allra yngsta få lov att vistas två i varje rum, är detta icke något överdrivet krav enligt min uppfattning från landstingens sida. Jag har velat säga dessa ord för att ställa denna sak i riktig belysning.

Häruti instämde herr *Osberg*.

Ang. statens sinnessjukhus: avlöningar. (Forts.)

Herr **Isacsson**: Herr talman! Ett av de skäl, som här anförts såsom avgörande för reservanternas att gå emot förslaget, är omsorgen om landstingen. Nu har herr Råstock nyss vidrört denna synpunkt, och jag skall därför kunna fatta mig ganska kort. Jag vill emellertid säga till herr von Seth och till reservanternas, att när de tyckas vara så rädda för att staten skulle komma att gå före eller att staten skulle pressa landstingen i denna sak, så är detta bekymmer ganska obefogat, eftersom en hel rad landsting redan infört 8 timmarsdagen vid sina sjukhus och anstalter. Och vad är anledningen härtill? Jo, det är helt enkelt insikten om att det icke längre går att köra med personalen på det sätt som tidigare skett. Det är icke så få misstag som begåtts vid vissa sjukhus. Det har varit ett observandum för sjukhusledningarna, som de glädjande nog tagit rättelse av.

Det är vidare icke riktigt, som reservanternas resonera, att förkortningen av arbetstiden skulle komma att betyda en oerhörd kostnadsökning. Det är klart, att någon utökning av personalen måste ifrågakomma, men om man tar hänsyn till det förhållandet, som herr Råstock för övrigt vidrörde, att det finns möjligheter att organisera och att förlägga arbetstiden vid sjukhusen på ett helt annat och förnuftigare sätt än som hittills varit fallet, torde denna stora kostnadsökning i mycket väsentlig grad undvikas. Vi ha exempel också på den saken, som jag emellertid icke här skall trötta med att anföra.

Herr von Seth slutade med att säga, att vi böra väl också tänka något på de sjuka. Ja, jag skulle vilja säga, att det är just med tanke på de sjuka, som vi måste gå in för en rätt avsevärd arbetstidsförkortning vid sjukhusen. Om vi icke tänka på dem utan låta de ekonomiska synpunkterna vara avgörande och av sparsamhetsskäl fortsätta att tröttköra personalen som hittills, då kommer det att gå som det gått i vissa fall, och det är klart att det icke blir till gagn för de sjuka.

Herr talman! Jag ber för min del att få förena mig med dem, som yrkat bifall till utskottets hemställan.

Herr **Nilsson** i Göteborg: Herr talman! Herr von Seth var angelägen att understryka, att han med sitt ställningstagande icke ville undervärdera sjukvårdspersonalens arbete, utan det var av helt andra orsaker, som han gick emot den kortare arbetstiden. Ja, det må så vara, herr von Seth, men vad har en arbetare för nytta eller för glädje av sitt arbete, om arbetsgivaren förklarar, att allt är gott och väl, och ingenting vill göra för att förskaffa arbetstagaren, arbetaren, drägliga arbetsvillkor? Det vore just att göra som det står någonstans skrivet, att man nalkas sjukvårdspersonalen med sina läppar, men att ens hjärta är långt ifrån den.

Han anförde vidare, att man skulle tänka på de sjuka, när man i detta sammanhang vill gå till en arbetstidsförkortning. Ja, det är nog så riktigt, och jag har den erfarenhet av det arbete jag haft på detta område, att om icke sjukvårdsanstalterna eller sjukhusen överhuvud se till att skaffa sjukvårdspersonalen bättre arbetsvillkor, så inträder en personalbrist på vederbörande inrättningar, med resultat att man får en sekunda arbetskraft. På alla andra områden, där den kvinnliga arbetskraften för närvarande konkurrerar, är det så, att den har det bättre än på sjukhusen. Jag har varit på ålderdomshem och privata sjukvårdsinrättningar, där arbetsförhållandena för sjukvårdspersonalen varit ännu sämre än någon annanstans, där man beklagat sig över, att man icke fick tillräcklig arbetskraft och att den arbetskraft som anmälde sig varit sekunda. Och vilka är det som få lida för en sådan utveckling, herr von Seth, om icke just de sjuka, som skola bli behandlade av en mindre kvalificerad arbetspersonal.

Ang. statens sinnessjukhus: avlöningar. (Forts.)

Så ville herr Råstock göra en erinran, i det han ansåg, att sjukvårdspersonalen ställde för höga krav, när den begärde ensamma rum. Ja, det är ju olika uppfattningar i den frågan. T. o. m. en lantarbetare har ensamt rum i våra dagar, även om han får dela det med kreaturen i ladugården. Den personal det här gäller tjänstgör ju i mycket stor utsträckning under nätterna, och det händer, att de två, som dela ett rum, icke ha nattjänstgöring samtidigt, utan denna går växelvis, så att nattjänstgöringen växlar per vecka, den ena har dagtjänstgöring och den andra nattjänstgöring. Då begär personalen, att dessa skola få ensamt rum, därför att har man gått i sitt arbete en hel dag och i ett arbete av den irriterande och ansträngande natur som sjukvårdsarbetet innebär, är det ju en ganska ringa begäran att få ensamt rum. Jag erkänner, att detta betyder för sjukvårdsinrättningarna och för landstingen ganska stora kostnader, men man måste ju se till det rent mänskliga i detta sammanhang.

När jag framdrog exempel på huru sjukvårdspersonalen i vissa fall har det i avseende å bostad, gällde detta exempel icke landstingens sjukvårdsinrättningar, och jag har ingen anmärkning i något avseende att göra mot förhållandena på detta område, som är av den karaktär, att man icke skulle kunna lösa dylika förhållanden genom förhandlingar mellan resp. fackorganisation och vederbörande arbetsgivare. Det är icke min mening att landstingen på något som helst sätt äro motståndare till eller icke förstå personalens krav på att få ordentliga arbetsvillkor. Tvärtom har jag endast kunnat konstatera ett gott samarbete på detta område för landstingens vidkommande, men det är klart, att även där finns det meningsskiljaktigheter, och även där kan det uppstå tvistigheter om hur en sak skall ordnas. Låt mig taga ett sådant exempel som herr Råstock påpekade. Vad jag har velat i detta sammanhang trycka på är, huruvida det alltid är så nödvändigt att vidhålla kravet på att personalen skall bo inom anstalten. Det är på den punkten jag är litet tveksam, huruvida det alltid kan vara nödvändigt, detta så mycket mera som jag vet, att även läkarna i många fall hysa delade meningar om huruvida detta bostadstvång för personalen är så lämpligt. För personalens vidkommande anser jag det icke alls vara tilltalande och i högsta grad obekvämt med anledning av de många olägenheter som ett sådant bostadstvång innebär.

Herr Kilbom: Herr talman! Då denna fråga är av stort samhällligt intresse, har jag tagit mig friheten begära ordet för att bidraga till belysning av de förhållanden på området som äro rådande. Det synes mig, att man nog borde taga litet mera enhetligt och mångenstädes allvarligare på detta problem än vad som för närvarande är fallet.

Det är obestriddligt för det första, att det råder en till sina verkningar ödesdiger brist på viss sjukvårdspersonal, som i sin tur är att återföra till att utvecklingen har gått litet för hastigt. Det ökade behovet av personal har icke hunnit bli tillgodosett så, som man skulle ha önskat. Därtill har också de villkor bidragit, under vilka personalen har arbetat. Det är således alldeles obestriddligt, att den långa arbetstiden, de tunga och onödigt svåra förhållandena exempelvis i fråga om sjuksköterskorna i mycket stor utsträckning ha bidragit till att skapa en situation, som man nu tämligen allmänt, skulle jag tro, på sjukhusen betecknar såsom högst beklaglig.

Jag talade häromdagen, bara för tre dagar sedan, med en av ledarna för ett mycket stort område av sjukvården, och han bekräftade, att man hade utannonserat en rad av platser lediga men icke kunde besätta dem. Jag ställde honom då den frågan, om det icke fanns möjlighet att flytta över en del som nu gå inom den privata sjukvården till anstaltsvården och så ersätta de privata vår-

Ang. statens sinnessjukhus: avlöningar. (Forts.)
 darna med mindre kvalificerad personal. Han anförde häremot synpunkter, som man utan vidare måste böja sig för. Och när vi resonerat till slut, kommo vi till den slutsatsen, att det fanns bara en bot, och det är att det blir bättre ställt för sjuksköterskorna, framför allt innan de komma upp till de högre lönegraderna: bättre löner, löner som de kunna leva på, löner genom vilka de kunna betala de skulder, som många ha iklätt sig under den 3¹/₂-åriga utbildningstiden, och att man därtill ger dem en arbetstid, som är något rimligare än vad som för närvarande är fallet. Vad säga herrarna och damerna om, att det finns sjukvårdspersonal — icke den som har kollektivavtal men sköterskorna exempelvis — som har en arbetstid, vilken börjar klockan halv sju på morgonen och slutar klockan åtta på kvällen? Då är det visserligen sant, att de ha två timmar fritt före middagen, alternativt mellan 1—3 eller 3—5. Men ingen vill väl påstå, att de timmarna utan vidare kunna dras av på den långa arbetstiden och räknas såsom fullgod vilotid. Vederbörandes arbete är icke bara synnerligen tungt och omfattande, det är förvisso ibland t. o. m. så omfattande, att det knäcker dem vid mycket tidiga år och gör dem själva till sjuklingar, i vissa fall obotliga sådana. Jag vill icke säga detta såsom polemik emot någon, ty lyckligtvis är det så, att ingen går principiellt till storms emot kravet på att sjukvårdspersonalen skall få det bättre eller rent av att den skall få det bäst. Men vore det ändå icke rimligt, att man till en början genom vissa organisatoriska förändringar sökte genomföra förbättringar för vederbörande personal. Jag hävdar bestämt — och jag tror icke, jag är ensam därom — att genom vissa organisatoriska åtgärder skulle man på de allra flesta sjukhus utan ökade ekonomiska kostnader kunna utvinna tämligen mycket både i underlättande av arbetet och i kortare arbetstid o. s. v.

Det skall samtidigt även sägas, att det största hindret härvidlag måhända ligger, utom i arbetets säregna karaktär, dels däri att både sköterskorna själva, då de komma till en viss ålder, och icke minst läkarna, äro ytterligt vane-konservativa. De ha ett bra argument, det skall också medges: de sjuka tåla inga förändringar, säga de. Det är naturligtvis delvis riktigt. Men om en gång förändringarna äro genomförda, så undrar jag, om icke de sjuka skulle finna sig i dem.

Nu har det från statens sida liksom från de olika kommunernas och landstingens sida, anförts ett argument, som måste betraktas såsom mycket starkt, och som väl tämligen snart för oss alla kommer att te sig ännu starkare: förändringar på detta område äro förenade med stora kostnader. Jag tror, att det vore mycket olyckligt, om vi, som sitta i riksdagen, i landsting eller stadsfullmäktige eller vad det nu är, och ha att övervaka och handlägga sjukvårdsärenden, skulle förbise detta argument.

Men vad sjukvårdspersonalen beträffar, så undrar jag ändå om man icke bör taga hänsyn till att den bör, som jag förut sade, ha det bäst. Jag kan icke hjälpa, herr andre vice talman, att när man sitter och jämför löneläget för olika grupper i samhället och finner, att exempelvis en polisöverkonstapel har en lön lika stor som en folkskollärares, då hajar åtminstone jag till och tycker: men kan det här ändå vara riktigt? Och när man sedan jämför dessa löner med exempelvis en kvalificerad sjuksköterskas lön och tar hänsyn till att hon i regel har realskoleexamen, att hon därefter har tre och ett halvt års utbildning, som både kostar pengar och enormt med arbete, och tar hänsyn till hennes lön, hennes fritid, hennes pensionsförhållanden och den beskedlighet, som hon och hennes kår visa, då det gäller att inför samhället göra sina krav gällande, då har jag för min del icke kunnat undertrycka den reflexionen: är detta så alldeles rättvist fördelat med hänsyn till det medborgerliga värdet och de mänskliga behoven.

Ang. statens sinnessjukhus: avlöningar. (Forts.)

Jag skulle emellertid vilja vädja till dem det vederbör och till statsutskottet, fastän jag medger, att jag icke kan finna någon avoghet från deras sida emot att man skall tillgodose sjukvårdspersonalens intressen, jag skulle vilja vädja till er alla och envar att, när sådana här frågor i framtiden komma upp, tänka på de sämst ställda sjuksköterskorna.

Fru *Östlund* och fröken *Hesselgren* instämde häruti.

Fru **Rönn-Christiansson**: Herr talman! Herr Nilsson i Göteborg har talat om olika slag av sjukhuspersonal. Jag vill därvidlag reagera mot uttrycket lägre personal, därför att ju all personal är lika nödvändig för sjukhuset. Beträffande dåliga bostäder skall jag be att få draga fram ett exempel från en stad som Göteborg. Statsrådet Möller var för någon tid sedan där nere för att inviga ett elevhem för sjuksköterskorna, och statsrådet yttrade då, att han var tacksam för att personalen fick ett nytt och präktigt bostadskomplex. Men den övriga sjukhuspersonalen, den s. k. lägre, den fick krypa in i de där kyffena, som icke voro fina nog åt sjuksköterskorna; den fick också övertaga de möbler och annat bohag, som heller icke passade i de nyblivna sköterskornas hem.

Herr von Seth deklarerade sin aktning för det arbete, som utföres av sjukhuspersonalen. Ja, det kostar givetvis ingenting att säga på det sättet. Men när man vill göra någonting för att i handling bevisa denna aktning mot denna stora kår, då skall man enligt herr von Seth iakttaga en viss försiktighet.

Herr Råstock anförde som exempel, att man icke bör taga hänsyn till personer, som tidigare av sina familjeförhållanden varit tvingande att bo både två och flera i sina rum. Att sedan för denna personal begära egna rum anser herr Råstock icke vara riktigt. Skall alltså deras nödläge och ekonomiska betryck vara utslagsgivande för att de allmänna inrättningarna skola sänka bostadsstandarden?

Vad beträffar frågan, huruvida sjukvårdspersonalen i bostadshänseende skall vara fästad vid arbetsplatsen eller icke, bör principen vara den, att personalen skall bo utanför arbetsplatsen. Sedan kan det ju bli en annan fråga, huruvida man har möjlighet att så skyndsamt som önskligt vore genomföra denna princip.

Herr **Råstock**: Herr talman! Jag väntade mig ju icke någon större grad av förstående för de synpunkter jag framförde. Men sådana vantolkningar, som den sista talaren, fru Rönn-Christiansson, gjorde sig skyldig till, trodde jag ändå icke skulle behöva förekomma, när jag uttryckte mig så pass tydligt. Jag sade det, att jag tyckte, det var att marschera något för fort, när en person, som kanske tidigare hade bott i ett rum tillsammans med fem eller sex andra, kommer och begär, att hon i anstalten *omedelbart* skall ha ett eget rum i löneförman. Jag sade visst också, att när dessa hade varit anställda så pass länge som ett par år eller tre, så att landstinget kunde räkna på att få ha dem kvar, så ansåg även jag, att de borde få ensamt rum. Och jag vågade tillägga, att landstingen och det allmänna i övrigt böra gå före med gott exempel och skapa rimliga och goda och bekväma bostäder. Jag vågar påstå, att jag alldeles icke har deklarerat någon avog inställning till detta problem utan alldeles tvärtom. Jag vill bara ha det så, att det skall vara någon måtta på pretentionerna också, och att landstingen böra få tid på sig för att ordna denna fråga på ett tillfredsställande sätt.

Ang. statens sinnessjukhus: avlöningar. (Forts.)

Sedan hörde jag till min tillfredsställelse herr Nilsson säga, att han icke hade något otalt med landstingen i det här ärendet. Och det var ju bra. Men av det anförande han höll och av vad fru Rönn-Christiansson nu anført framgår ju, att det är särskilt svåra förhållanden i Västsverige. Varför taga icke fru Rönn-Christiansson och herr Nilsson i Göteborg itu med detta och försöka reformera hemma? Det är ju ett ordspråk, som säger, att man bör börja där. Jag skall åtminstone göra vad jag kan på det ställe, där jag representerar det allmänna, och jag gör det i detta fall i egenskap av ledamot av statsutskottet. Jag har hemställt av alla mina krafter, om jag så får säga, att Kungl. Maj:ts proposition i denna fråga skall bifallas, just därför att jag anser, att den personal, det här är fråga om, måste ha en dräglig arbetstid, om den överhuvud skall stoppa.

Om ni sedan har läst en bok, som utkom någon gång i fjol, och som jag för min del icke vill ge mycket för, men som innehåller åtskilliga utfall mot sjukvårdspersonalen, så kanske ni kunna förstå, att det ibland kan komma i fråga, att just den dagliga samvaron med till sinnet sjuka människor verkar i hög grad deprimerande på personalen. Det har icke författaren till nämnda bok tagit någon hänsyn till, ty han skär alla över en kam.

Herr talman! Då vi resonera om landsting, hör detta egentligen icke hit, utan det bör avhandlas på ett annat ställe. Jag ansåg mig emellertid böra bemöta vad herr von Seth anförde om svårigheterna för landstingen, och detta är anledningen till att jag överhuvud engagerat mig i denna debatt.

Fru Rönn-Christiansson: Herr andre vice talman! Då herr Råstock riktade den uppmaningen till oss, att vi borde börja med att reformera hemma, vill jag säga, att det har jag redan gjort. Jag har själv såsom anställd på sjukhus blivit anvisad ett rum, där vi bodde fyra stycken. Trots att jag kom från ett hem, där vi voro ganska trångbodda, nöjde jag mig icke med att bo i det rummet utan fick — naturligtvis efter mycken strid — lov att flytta. Jag har även på annat sätt verkat för detta. Vid årets avtalsförhandlingar i Göteborg var en av de stridsfrågor, som jag gick in för, just bostadsfrågan. Herr Råstock kan ju hänvända sig till sjukhusdirektör Höglund i Göteborg, så skall denne säkerligen kunna vitsorda, att jag varit ganska ivrig vid förhandlingsbordet, när det gällt att befrämja goda bostäder åt sjukhuspersonalen.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt dels ock på bifall till den av herr Johansson i Fredrikslund m. fl. avgivna, vid punkten fogade reservationen; och blev utskottets berörda hemställan av kammaren bifallen.

Herr förste vice talmannen övertog nu ledningen av förhandlingarna.

Punkterna 76—87.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 88.

Lades till handlingarna.

Punkten 89, angående bidrag till driften av anstalter för lungtuberkulos samt bidrag till driften av anstalter för kirurgisk tuberkulos.

Ang. bidrag till driften av anstalter för lungtuberkulos m. m.

Sedan punkten föredragits, yttrade

Herr **Råstock**: Herr talman! Jag har intet annat yrkande än om bifall till utskottets förslag att framställa. Men det är så, att jag har icke riktigt kommit överens med mina kamrater om skrivsättet på sidan 47 i utskottets utlåtande. Det står där i slutet av utskottets motivering följande: »Utskottet är å andra sidan villigt medgiva, att under senare år ett flertal omständigheter inträffat, som göra en höjning av vårdbidragen till tuberkulosanstalterna motiverad.» Jag anförde i utskottet, att jag ansåg det där vara litet för mycket bindande för att komma från ett enhälligt statsutskott. Innan man fått göra en utredning, bör man icke så där utan vidare säga, att det är klart, att omständigheter inträffat, som göra en höjning av bidragen motiverad. Jag skulle i stället vilja ha den formuleringen: »Utskottet är å andra sidan villigt medgiva, att under senare år ett flertal omständigheter inträffat, som kunna göra en höjning — — — motiverad.»

Jag har, herr talman, som sagt endast velat rädda min själ. Och det kan hända, att alla de andra, som varit med om detta, senare komma att tycka, att det var litet för mycket lovat på rak arm.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 90.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 91.

Lades till handlingarna.

Punkterna 92 och 93.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 94.

Lades till handlingarna.

Punkterna 95—105.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 106.

Lades till handlingarna.

Punkterna 107—117.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 118.

Lades till handlingarna.

Punkterna 119—141.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 142.

Lades till handlingarna.

Punkterna 143—153.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 154.

Lades till handlingarna.

Punkterna 155—159.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 160 och 161.

Lades till handlingarna.

§ 6.

Föredrogos vart efter annat:

statsutskottets utlåtanden:

nr 55, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag till internationell hjälpverksamhet till förmån för hemlösa barn i Spanien jämte en i ämnet väckt motion;

nr 56, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under tionde huvudtiteln gjorda framställning om anslag till Lotsverket: Säkerhetsanstalter för sjöfarten;

nr 57, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående kapitalökning för lotsverkets båtlånefond;

nr 58, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående emottagande av gåva för anordnande av lokaler för ett trätekniskt laboratorium vid statens provningsanstalt;

nr 59, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående penninglotteri-väsendet jämte en i ämnet väckt motion;

nr 60, i anledning av väckt motion angående förvärv åt staten av konstnären Ossian Elgströms målningar med motiv ur Eddan och den fornnordiska gudaläran; och

nr 61, angående regleringen för budgetåret 1938/39 av utgifterna under riksstatsens elfte huvudtitel, i vad angår anslaget till allmänna indragningsstaten; samt

bevillningsutskottets betänkande, nr 13, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 3 § förordningen den 1 juni 1923 (nr 141) angående förbud mot införsel till och försäljning inom riket av exportöl.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda utlåtanden och betänkande hemställt.

§ 7.

Härpå föredrogs bevillningsutskottets betänkande, nr 14, i anledning av väckt motion om avskaffande av tullen på kaffe.

I en inom andra kammaren av herr *Senander m. fl.* väckt, till bevillningsutskottet hänvisad motion, nr 265, hade hemställts, »att riksdagen måtte besluta att slopa kaffetullen».

Ang. motion om avskaffande av tullen på kaffe.

Utskottet hemställde, att motionen II: 265 av herr *Senander m. fl.*, om avskaffande av tullen på kaffe, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde

Fru Rönn-Christiansson: Herr förste vice talman! När vi i år upprepa vår motion om avskaffande av kaffetullen, har motiveringens bärighet icke minskats utan tvärtom ökat. Livsmedelspriserna hava nämligen under detta år stegrats ytterligare. Följden blir ekonomiskt tryck för de fattiga lagren i samhället. Logiken säger därför, att levnadsstandarden för dessa arma människor därmed sänkts. I regel har icke erhållits någon kompensation i form av höjda löner. Vem är det, som får sitta emellan? Det är de fattiga husmödrarna i städerna och på landsbygden.

De indirekta skatterna belöpa sig till ett belopp på 463,5 miljoner kronor, och dessa indirekta skatter äro lagda på deras axlar, som hava de minsta ekonomiska förutsättningarna att kunna bära dem. Att lätta på denna börda borde givetvis vara en tacknämlig uppgift för dem, som säga sig vilja föra en framstegsvänlig socialpolitik.

Kaffet är en folkdryck, som konsumeras av de bredaste lagren. Vår motion är ett led i den strävan, som vi finna oss föranlättna att befrämja i vad gäller värnande och skyddande av arbetarhemmen. Den är samtidigt ett uttryck för vad denna opinion har rättighet att kräva av denna riksdag. Kaffetullens slo-pande är ett mycket blygsamt krav, och i längden kan man ej förbise det-samma.

Utskottet uppträder som den kyliga expertisen, som viftar bort frågan med den kalla handen. Men i utskottets presentation av siffrorna kunna vi utläsa, att det ytterligare understryker vår motivering, där vi uttrycka, att denna tull pålägger arbetarfamiljerna ytterligare beskattning. Menar man någon-ting med talet om att hjälpa de eftersatta grupperna, har man här ett utomordentligt bra tillfälle att i praxis omsätta detta tal.

Herr förste vice talman! Jag ber att få yrka bifall till motionen.

Vidare yttrades ej. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 8.

Vid nu skedd föredragning av bankoutskottets utlåtande, nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av övergångsbestämmelsen till förordningen den 5 juni 1936 (nr 239) angående ändrad lydelse av 11 § förordningen den 18 juni 1927 (nr 234) om ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring, biföll kammaren utskottets däri gjorda hemställan.

§ 9.

Ang. visst
tillägg till
lagen om vissa
av landsting
eller kommun
drivna sjuk-
hus.

Slutligen föredrogs andra lagutskottets utlåtande, nr 25, i anledning av väckta motioner angående visst tillägg till lagen den 22 juni 1928 om vissa av landsting eller kommun drivna sjukhus.

Andra lagutskottet hade till behandling i ett sammanhang förehaft två inom riksdagen väckta till lagutskott hänvisade motioner, nämligen nr 70 i första kammaren av herr *Torsten Ström m. fl.* och nr 140 i andra kammaren av herr *Nilsson* i Göteborg *m. fl.*

I motionerna, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen måtte för sin del antaga följande tillägg till ovannämnda lag:

Landsting äger att genom förvaltningsutskottet eller i den ordning eljest finnes lämpligt samt med iakttagande av bestämmelserna i denna lag och av Konungen med stöd av 20 § i lagen eller eljest meddelade föreskrifter enhetligt reglera avlönings- och arbetsvillkoren för personal vid sjukhus, för vilkas driftkostnad landstinget i sista hand helt ansvarar.

Har sådan reglering skett, vare sig genom avlönings- och tjänstgöringsreglementen eller genom avtal med personalen eller på annat sätt, skola de givna bestämmelserna lända till efter rättelse för vederbörande direktions- och befattningshavare.

Utskottet hemställde, att förevarande motioner, i den mån de icke blivit beaktade genom vad utskottet i sin motivering anført, icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Vid utlåtandet voro fogade reservationer:

1) av herrar *P. Sandström, Wistrand, Sandström* i Härnösand och *Thorell* utan angivet yrkande;

2) av herr *Olovson*, vilken hemställt,

att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t snarast möjligt ville för riksdagen framlägga förslag till sådan ändring av lagen den 22 juni 1928 om vissa av landsting eller kommun drivna sjukhus, att möjlighet beredes landsting och kommun att enhetligt ordna sjukhuspersonalens anställningsförhållanden genom reglementen eller kollektivavtal.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **Olovson**: Herr talman! Jag skall bemöda mig om att säga det mesta möjliga i sak med minsta möjliga antal ord och alltså på kortast möjliga tid.

Sjukhuslagen av 1928 befanns efter sin tillkomst lägga hinder i vägen för landsting och kommuner att enhetligt ordna sjukhuspersonalens anställningsförhållanden genom avtal. Olägenheterna därav blevo särskilt framträdande för landstingen, som inom sina områden hava att driva flera sjukvårdsinrättningar. I anledning av dessa olägenheter framlade regeringen för 1934 års riksdag ett förslag om sådant tillägg till sjukhuslagen, att enhetliga avtal skulle kunna upprättas. Detta förslag blev emellertid av riksdagen avslaget, av andra kammaren med endast en rösts majoritet. Redan före 1934 hade en del landsting ordnat sjukhuspersonalens anställningsvillkor enhetligt dels genom att träffa avtal och dels genom att antaga reglementen, som tillkommit efter förhandlingar med personalen och sålunda realiter utgjorde avtal mellan de två parterna. Efter 1934 hava anställningsvillkoren ordnats på liknande sätt.

Allt detta har skett vid sidan av lagen eller i strid mot gällande lag. Men när ingen åklagare funnits under de senare åren, har ingen dom fallit, d. v. s., när ingen har överklagat landstingens beslut, hava de stått fast.

Ang. visst tillägg till lagen om vissa av landsting eller kommun drivna sjukhus. (Forts.)

Under tiden — alltså från 1934 till nu — hava de förut berörda olägenheterna framträtt allt starkare. Praktiskt taget alla av dessa förhållanden berörda äro fullständigt ense om behovet av en lagändring i överensstämmelse med regeringens förslag av 1934. Därutinnan hänvisar jag till utskottets utlåtande.

Det har skett en klart uttalad och på samma gång glädjande strömkantring. Så kom då motionen: den motion, som utskottet här avgivit utlåtande över. Utlåtandet vittnar om strömkantringen jämväl inom andra lagutskottet. Utskottet tillkännager nämligen i sin motivering klart och tydligt sin anslutning till den ifrågavarande lagändringen, och utskottet ger starka skäl för denna sin anslutning. Men så — och detta är det underliga — efter en stark motive- ring för lagändringen hemställer utskottet, att motionen icke måtte föranleda någon åtgärd.

Trots att jag antagligen nu liksom i min ungdom skulle kunna slå en elegant frivolt, har jag icke varit mäktig att följa andra lagutskottet i denna halsbrytande saltomortal. Jag har följaktligen i min reservation dragit de logiska slutsatserna av utskottets motivering och sålunda hemställt om skrivelse till regeringen med begäran om förslag till lagändring i förut angivna syfte. Jag har ingen annan motivering än utskottets. Den motiveringen är stark nog. Den är precis som vore den skriven för min reservation.

Utskottet menar, att Kungl. Maj:t skall komma med förslag utan att riksdagen begär det. Det vittnar ju visserligen om ett utomordentligt stort förtroende för regeringen, men det vittnar absolut icke om något sinne för vad ärlig omvändelse fordrar. Vad är det sista riksdagen gjorde i denna fråga, alltså 1934? Jo, riksdagen avvisade regeringens förslag till här omtalade lag- ändring. *Avvisade det!* När nu riksdagen uppenbarligen med stöd av de gjorda erfarenheterna kommit till en helt annan uppfattning, är det då icke rimligt och är det icke riktigt, att man på vedertaget sätt underrättar Kungl. Maj:t om denna omvändelse? Ja, enligt min mening är det både rimligt och riktigt, och det är inget annat än detta jag vill åstadkomma med min reservation.

Jag ber här att få påpeka, att ett antagande av reservationen här i kam- maren ej innebär, att kammaren avstår från att understryka de skäl för lag- ändring, som utskottet framfört i sin motivering. Tvärtom: reservationen åberopar, som jag nämnt, precis samma skäl. Om första kammaren sålunda till äventyrs skulle godkänna utskottets utlåtande, så understryker andra kam- maren motiveringen där kraftigare genom att godkänna den av mig avgivna reservationen. Ingen behöver därför vara ängslig för olika beslut.

Till slut: jag har icke inom utskottet varit så bittert allena som utskottets utlåtande kan tyda på. Men därom få ju andra vittna.

Jag hemställer, herr talman, om bifall till den av mig vid utskottets utlå- tande fogade reservationen.

I detta anförande instämde herrar *Persson* i Tidaholm, *Olsson* i Mellerud, *Lindahl*, *Mårtensson* och *Sundström* i Skövde, fru *Johansson* samt herrar *Holm*, *Lindberg* i Stockholm, *Isacsson* och *Werner* i Hultsfred.

Herr **Hage**: Herr talman! Jag hade i utskottet ett yttrande av samma slag som det som herr Olovson nu avgav för sin reservation. Men så inträffa- de det, att när utskottets utlåtande skulle justeras var jag bortrest. Då fick jag ej tillfälle att avgiva någon reservation.

Jag skall för min del be att få förklara, att jag i allt instämmer med herr Olovson och yrkar bifall till hans reservation.

Ang. visst tillägg till lagen om vissa av landsting eller kommun drivna sjukhus. (Forts.)

Jag vill för min del intyga, att det skulle vara synnerligen önskvärt, om riksdagen ville genom sitt beslut understryka, att det är fråga om att åstadkomma en reform med *skyndsamhet*. Det är nämligen på det sättet, som också herr Olovson sade, att här skett en omkantring i uppfattningen särskilt inom landstingen. Jag har särskilt konstaterat detta i slutet på förra riksdagen, då landstingsmännen i båda kamrarna voro samlade till ett sammanträde här i riksdagen, vid vilket man också diskuterade denna fråga. Det befanns vid detta tillfälle, att representanter från alla partier gingo in för att det var nödvändigt att åstadkomma en reform på detta område. Det var exempelvis en folktoppartist, som en gång varit medlem av första kammaren och som är tjänsteman i ett landsting, där man genomfört denna reform, som för sin del intygade, att det var mycket önskvärt, att denna reform av lagen fortast möjligt komme till stånd. Det var den allmänna inställningen vid detta sammanträde.

Jag vill tillägga, att landstingsförbundet för närvarande har denna fråga under behandling. Man har tänkt sig något slags förhandlingsordning och det har varit tal rent av om något slags central organisation från landstingsförbundets sida. Men förutsättningen för att detta skall kunna bli av är, att denna lagstiftning blir ändrad så fort som möjligt.

Jag skall inskränka mig till detta korta anförande. Jag slutar med att säga som herr Olovson, att även om det inträffar, att det fattas olika beslut i kamrarna, tror jag för min del, att om man vill se till att det blir en reform *fortast möjligt* på detta område så skulle detta understrykas, om andra kammaren ginge längre än första kammaren i detta avseende. Jag skall således från den utgångspunkten be att få yrka bifall till samma reservation som herr Olovson.

Herr Nilsson i Göteborg: Herr talman! Sedan herr Olovson i Västerås här hållit sitt anförande, har jag som motionär icke mycket att tillägga, enär i herr Olovsons reservation ligger närmast det önskemål förverkligat, som motionen åsyftar. Motionen syftar som bekant därtill, att sjukvårdspersonalen skall beredas samma möjligheter, som föreligga för det stora flertalet av övriga arbetargrupper, nämligen att med sina arbetsgivare få överlägga om sina arbets- och avlöningvillkor och få dem insatta i kollektivavtal.

Jag förstår icke riktigt meningen med utskottets ställningstagande. Logiken säger mig, att med den motivering, som utskottet framlagt, borde utlåtandet mynnat ut i ett tillstyrkande till motionen. Men jag skall icke tvista med utskottet om hur det vill motivera sin slutkläm i utlåtandet, utan jag nöjer mig med att konstatera, att ehuru motionen är avstyrkt ligger dock vinsten däruti, att principiellt är utskottet överens med motionärerna, att sjukhuspersonalen bör få sina arbets- och lönevillkor reglerade genom kollektivavtal. Och jag förväntar på det allra livligaste, att även detta spörsmål, som så intimt berör sjukhuspersonalen, inom en ganska snar framtid må bli löst.

Jag skall med detta, herr talman, sluta med att yrka bifall till reservationen.

Häruti instämde herr *Sundberg*.

Herr Råstock: Herr talman! Jag har begärt ordet bara för att på det livligaste förorda reservationen. Sedan år 1934 har man på det håll, där man förut satt sig emot en lagstiftning, helt och hållet slagit om och ändrat åsikt om vad som i detta fall är lämpligt. Jag vill i det avseendet åberopa — om det icke gjorts förut i debatten, ty i så fall ber jag om ursäkt — framställningar från åtskilliga landsting, som velat, att landstingsförbundet skulle un-

Ang. visst tillägg till lagen om vissa av landsting eller kommun drivna sjukhus. (Forts.)

dersöka möjligheten av att komma till klarhet i frågan. Vad mitt eget län beträffar, om jag så får kalla det län, vars landsting jag företräder, ha vi, då vi intagit den ståndpunkten, att nuvarande avfattning av sjukhuslagen icke medgiver ingående av kollektivavtal, på förhandlingsvägen lyckats uppnå ungefär samma resultat — det erkänner jag — som skulle hava uppnåtts genom ingående av kollektivavtal. Det blir dock mycket bättre reda och ordning, ifall vederbörande parter kunna träffa kollektivavtal. Som en mogen frukt av ett kollektivavtal får man arbetsro under den tid avtalet gäller.

Jag hade för min del läst utskottets motivering så, att den innehöll en direkt uppfordran till Kungl. Maj:t att, kanske redan i år, lägga fram förslag. Jag tror dock, att reservantens förslag att i ärendet skriva ett formligt brev till Kungl. Maj:t är att föredraga. Alla parter skulle vinna på, om frågan avgjordes redan vid årets riksdag.

Av det skälet ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den av herr Olovson avgivna reservationen.

Herr Thorell: Herr talman! Då jag jämte några av mina partikamrater fogat en blank reservation till detta utskottsutlåtande, ber jag att med några få ord få tala om, varför vi avgivit vår reservation.

Vi äro överens med utskottets övriga medlemmar om att landstingen böra tillerkännas rätt att träffa kollektivavtal med sin personal. Vi ha reserverat oss, emedan vi ifrågasatt, huruvida det icke skulle vara lämpligt, att Kungl. Maj:t, innan Kungl. Maj:t lägger fram det förslag i ämnet, som vi förvänta från Kungl. Maj:t, undersöker, om det icke måste vidtagas åtgärder för att förebygga arbetsinställelse vid sjukhusen. Förslag härom synes böra framläggas samtidigt med förslag i nu förevarande ärende. Då vi icke lyckats få med något av detta i utskottets utlåtande, har jag velat få vad jag nu yttrat antecknat till kammarens protokoll.

I övrigt har jag, herr talman, för min del intet yrkande att framställa.

Herr Barnekow: Herr talman! Jag har begärt ordet för att yrka bifall till utskottets förslag. Jag finner det något egendomligt, att personer, som tillhört utskottsmajoriteten, i dag ändrat mening och talat mot bifall till utskottets hemställan. Jag ber att få påpeka, att skillnaden mellan de åsikter, som uttalats i utskottets motivering, och herr Olovsons reservation icke är alltför betydande. Det har förefallit mig, som om hans reservation egentligen tillkommit därför, att utskottet icke velat vara med om att uttala något klander emot dem, som år 1934 utgjorde utskottsmajoriteten. För egen del skulle jag icke tagit ett klandrande uttalande så hårt, ty jag satt icke i utskottet år 1934, men jag kan icke inse nödvändigheten av att med anledning av den strömkantning, som ägt rum, fälla ett indirekt klandrande yttrande om 1934 års utskottsmajoritet. I realiteten har utskottets motivering ungefär samma innebörd som reservationen. I utskottets motivering står ju: »då Kungl. Maj:t synes ägna hithörande frågor stor uppmärksamhet, har utskottet tagit för givet, att Kungl. Maj:t har för avsikt att utan dröjsmål för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningsmaterialet föranleder.» Det förefaller mig, herr förste vice talman, som om detta uttalande vore tillräckligt tydligt.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Olovson: Herr talman! Herr Barnekow förfäktar den meningen, att det egentligen icke är någon skillnad mellan utskottets förslag och reservationen. Det är dock den skillnaden, att utskottet hemställer, att motionerna

Ang. visst tillägg till lagen om vissa av landsting eller kommun drivna sjukhus. (Forts.)

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd, under det att i reservationen hemställas om skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om sådan ändring i 1928 års sjukhuslag, att landstingen skola kunna träffa enhetliga överenskommelser med sjukhuspersonalen.

I utskottets motivering däremot talas ju mycket starkt för en sådan lagändring, och det är till denna motivering som reservationen hänvisar. Reservationen bygger på utskottets motivering eller, som jag tillät mig yttra i mitt förra anförande: i reservationen dragas de logiska slutsatserna av utskottets motivering. När utskottet liksom landstingen ändrat uppfattning sedan år 1934, anser jag som reservant, att detta bör meddelas Kungl. Maj:t, så att Kungl. Maj:t får klara direktiv att rätta sig efter.

Herr Nilsson i Göteborg: Med anledning av det yttrande, som hölls av herr Thorell, vill jag säga bara ett par ord. Han förklarade, att skälet till att högern icke velat biträda utskottets förslag varit, att högern ansett, att ett förslag om rättighet för landstingen att sluta kollektivavtal borde åtföljas av ett förslag till lag mot samhällsfarliga konflikter. Jag vill i det sammanhanget erinra därom, att Svenska Kommunalarbetareförbundet redan har kollektivavtal med ett flertal landsting. Jag kan försäkra herr Thorell, att vid de överläggningar, som vi haft med landstingen, alltid rätt gott samförstånd. Jag vill tillägga, att vi ha rena kollektivavtal även med kommunala sjukvårdsinrättningar. Vidare vill jag för herr Thorell och andra, som äro tveksamma i denna fråga, framhålla, att personalförbundet hittills tagit och även för framtiden kommer att taga all hänsyn till de särskilda förhållandena på sjukvårdens arbetsområde. Vi äro fullt på det klara med att på detta område förhållandet mellan anställda och arbetsgivare är särskilt ömtåligt. Detta utsluter ju icke, att man även inom sjukvården kan tillämpa kollektivavtal, och erfarenheten har visat, att detta mycket väl går för sig. Ehuru väl jag inser, att det främst är personalen, som har intresse av införandet av kollektivavtal, varigenom den kan utöva inflytande beträffande sina anställningsförhållanden, vill jag framhålla, att även landstingen själva äro intresserade av att få till stånd ordnade förhållanden på detta område. Herr Råstok har ju nyss hållit ett anförande, som helt stod i överensstämmelse med vad landstingsförbundet yttrat beträffande den proposition, som framlades år 1934. Både landstingsförbundet som sådant och enskilda landstingsmän hava framhållit fördelarna av att arbetsförhållandena vid sjukhusen ordnades genom kollektivavtal. Jag är nästan säker om att kunna garantera, att sjukhuspersonalen icke kommer att uppträda annorlunda än annan personal, som är anställd vid allmänna verk och inrättningar. Jag skulle vilja uppmana herr Thorell att ägna någon uppmärksamhet åt hur cheferna för sjukhusen många gånger uppträda mot sin personal. I vissa fall kan man säga, att sjukhuspersonalen är underkastad ett slags livegenskap.

Jag vill alltså, herr talman, säga, att den omständigheten, att herr Thorell har sina små funderingar om förefintligheten av risker icke bör utgöra någon anledning för kammaren att hysa betänkligheter. Erfarenheten har, som jag redan påpekat, visat, att det mycket väl går för sig att använda gängse förhållningsmetoder även på sjukvårdsområdet.

Herr Thorell: Herr talman! Jag har tydligen blivit alldeles missuppfattad av herr Nilsson i Göteborg. Det var tvärtom så, herr Nilsson, att jag tydligt och klart deklarerade, att vi icke hade någonting emot att det inför-

Ang. visst tillägg till lagen om vissa av landsting eller kommun drivna sjukhus. (Forts.)

des kollektivavtal på detta område. Samtidigt förklarade jag, att vi velat ha ett tillägg till utskottets motivering, och att det varit därför att ett sådant tillägg icke gjorts, som vi avgivit en blank reservation.

Eftersom herr Nilsson tog upp frågan om hur arbetet ibland ställer sig på det här området, skall jag, herr talman, bedja att få herr talmannens tillåtelse att gå en liten smula vid sidan av saken men icke mycket. Herr Nilsson har fog för sin uppfattning därvidlag. Missförhållanden föreliggande beträffande sjukvårdspersonalen men kanske ändå mera i fråga om läkarna. Jag har i utskottet vidtalat utskottskamrater, som äro landstingsmän — landstingsordförande tror jag också det finns bland dem — att de skola se upp med detta. Vid åtskilliga landstingssjukhus äro läkarnas bostäder under all kritik. Beträffande deras tjänstgöringsförhållanden kan man nog med fog använda samma uttryck. Det kan icke vara riktigt, att läkarna, som i första hand få taga ansvaret för sjukvården inom respektive inrättningar, och deras familjer ha mycket dåliga bostäder och att läkarna många gånger överansträngas på grund av brist på tillräckligt antal läkare. Det finns så gott om läkare i vårt land, att landstingen borde kunna se till, att tillräckligt stor läkarpersonal anställas vid sjukhusen. De sjuka böra icke utsättas för stora risker på grund av att läkarna äro utkörda och förstörda. Jag känner till ett sjukhus — jag skall icke nämna vilket landsting, som äger det — där man för närvarande är sysselsatt med att inreda en läkarbostad, som icke skall ha någon annan ingång än från en korridor, där de sjuka gå för att komma till sina rum. Det kan väl knappast anses lämpligt, att läkarfamiljens barn passera och kanske till och med leka i korridorer, där lungsjuka — det är ett sanatorium det är fråga om — dagligdags passera. Jag skulle icke berört dessa förhållanden, om icke herr Nilsson i Göteborg, med allt fog för övrigt, i förbigående omnämnt dem.

Herr Råstock: Herr talman! Det är verkligen roligt att kunna konstatera, att vi nu äro överens i sak. Jag tycker faktiskt, att herr Thorell borde kunna förena sig med oss övriga och gå med på bifall till reservationen. Det är den enda förnuftiga slutledning, som man kan draga av vad herr Thorell sagt i dag. Jag vädjar till herr Thorell att nu gå med på bifall till reservationen.

Överläggningen var härmed slutad. Herr förste vice talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade, av herr Olovson avgivna reservationen; och fann herr förste vice talmannen den senare propositionen vara med övertvägande ja besvarad. Herr Barnekow begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller den vid andra lagutskottets förevarande utlåtande nr 25 fogade, av herr Olovson avgivna reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets hemställan.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit den av herr Olovson avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen.

§ 10.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 8, angående regleringen för budgetåret 1938/39 av utgifterna under riksstatsens åttonde huvudtitel, innefattande anslagen till ecklesiastikdepartementet;

nr 62, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande anslaget till arméns reservstater;

nr 63, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation av gymnasiet vid högre allmänna läroverket i Karlskrona;

nr 64, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till en centralnämnd för skolungdomsutbytet med utlandet m. m.;

nr 65, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upphävande av vissa bestämmelser om tillsättning av lärare vid folk- och småskolor;

nr 66, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående understöd åt vissa lärarinnor, som på grund av folkskoleväsendets omorganisation förlorat sin anställning;

nr 67, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förstärkning av det under sjunde huvudtiteln uppförda anslaget till allmänna civilförvaltningens lönenämnd;

nr 68, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning till skatte av kronan tillhöriga lägenheten Hospitals- eller Klosterkvarnen nr 1, numera betecknad stadsågan nr 70, i Söderköpings stad;

nr 69, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående egnahemslån till statens järnvägars personal i Ånge;

nr 70, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överlåtelse till Stockholms stad av vissa markområden å Ladugårdsgärdet i Stockholm;

nr 71, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inköp för telegrafverkets räkning av tomt i Uppsala; och

nr 72, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillägg till avtal om regleringen av sjöarna Uddjaur och Storavan;

bankoutskottets utlåtande, nr 23, i anledning av framställningar angående ersättning till vissa personer i anledning av sjukdom, ådragen under militärtjänstgöring, m. m.;

andra lagutskottets utlåtande, nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 15 § epidemilagen den 19 juni 1919 (nr 443); samt

andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 1, i anledning av väckt motion, angående åtgärder till förebyggande av alltför tidigt tobaksbruk bland den uppväxande ungdomen; och

nr 2, i anledning av väckt motion, angående de administrativa myndigheternas bestraffningsrätt.

§ 11.

Anmäldes och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 122, till Konungen i anledning av väckt motion angående utredning rörande förekomsten av olika slag av svinsjukdomar inom landet m. m.

Vidare anmäldes och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 123, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 16 februari 1934 (nr 19) om fullgörande i vissa fall av betalningsskyldighet i förhållande till utlandet m. m.;

nr 124, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning från kyrkofonden för övertalig personal vid domänverket; samt

nr 125, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag ur kyrkofonden för budgetåret 1938/39 för biträde vid handläggning av boställsärenden och vad därmed äger samband.

§ 12.

Justerades protokollsutdrag.

§ 13.

Avgåvos följande motioner, nämligen av:

herr *Bergvall m. fl.*, nr 391, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 158, angående anslag till tekniska läroverk m. m.;

herr *Sundström* i Vikmanshyttan *m. fl.*, nr 392, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 212, angående anslag till läroanstalter för dövstumma m. m.; och

herr *Gardell*, nr 393, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 225, angående anslag till domkapitlen och stiftsnämnderna för budgetåret 1938/39 m. m.

Vidare avlämnades följande motioner i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 230, angående lönereglering för lärare vid kommunala flickskolor, kommunala mellanskolor och högre folkskolor; nämligen

av herr *Holmbäck m. fl.* nr 394;

av herr *Lithander* nr 395; och

av herr *Bæckman m. fl.* nr 396.

Samtliga dessa motioner bordlades.

§ 14.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Sundström</i> i Vikmanshyttan	under	5 dagar	fr. o. m.	den 22 mars,
fröken <i>Öberg</i>	›	2	›	› 22
herr <i>Näsström</i>	›	4	›	› 23
› <i>Jonsson</i> i Haverö	›	4	›	› 23
› <i>Erlander</i>	›	2	›	› 19
› <i>Gezelius</i>	›	8	›	› 20
› <i>Olovson</i>	›	3	›	› 20
› <i>Danielsson</i>	›	3	›	› 20
fru <i>Johansson</i>	›	5	›	› 22
› <i>Nordgren</i>	›	6	›	› 24
herr <i>Nilson</i> i Eskilstuna	›	6	›	› 23
› <i>Karlsson</i> i Munkedal	›	5	›	› 23
› <i>Carlström</i>	›	6	›	› 20

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 2.9 e. m.

In fidem
Sune Norrman.